

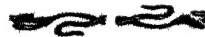
શ્રી જૈન સાહિત્ય પરિષદ સૂરતમાં રજુ થયેલ નિબંધ

✦ યાગાનંદાચાર્ય જ્ઞાનાદિવાકર જેનાચાર્ય ✦

શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગર સૂરિ.

તહેમતું જીવન અને ગુર્જર સાહિત્ય.

સૂરત, તા. ૧૯-૨૦-૨૧-૨૨ મે, ૧૯૨૪ સં. ૧૯૮૦.

લેખક-પ્રકાશક,

મણિલાલ મોહનલાલ પાઠરાકર, યુ. પાઠરા.

સુરત-ચૌદાના પુલ ઉપર દીકી પાસે આવેલા "પ્રેક્ષક" પ્રિન્ટિંગ પ્રેસમાં
નારાયણરાવ હાદમણરાવ નીકળે જાય.

૨૧૨૮-૨

સાંસ્કૃતિક વિભાગ
અમદાવાદ
સાંસ્કૃતિક અધિકારી
૧૧૪૬૨

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૨૪૨ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ બુદ્ધિ સાગર ૨૨ દિનું વ્યવસ્થાપન

વિષય ૫૨૩.૬૨૩૫ બુદ્ધિસા

शान्ताप्रसाद योगनिष्ठान्यात्मजानादवाकर
जैनाचार्य श्रीमद बुद्धिमागर मृरिश्वर.

श्री म ग भुषण

શ્રીશાસ્ત્રવિશારદ યોગનિષ્ઠ જૈનાચાર્ય

શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગર સૂરિ.

તહેમનું જીવન અને ગુર્જર સાહિત્ય.

લેખક — મણિલાલ મો. પાદરાકર, પા. રા.

जयन्ति ते सृकृतिनो रमन्निद्धा कशीश्वराः
नास्ति येषांयशः काये जरामरणजं भयम् ॥

“રેશમ રેશમ પ્રદેશમાંરે, લોહાલોહ સમાયો,”
“ચૌદ પ્રહારનાટક સહુરે, પ્રીતિ પ્રદેશે સુહાયો,”
“આતમ્! અલખ લીલાએ સવાયો.”

“ઉત્પત્તિ વ્યય ધ્રુવતારે, સર્વ દ્રવ્ય નિપાયો !”
“સ્વપર પ્રકાશક જ્ઞાનથીરે, સમયે સમયે જણાયો.” આતમ્

“વ્યક્તાવ્યક્ત સહુ ધર્મનેરે, અનુભવમાંહિ લખાયો !”
“વક્તવ્યાવક્તવ્યથીરે, ધર્મ અનંત લખાયો.” આતમ્

“સત્તા વ્યક્તિમય પ્રભુરે, પટકારકમય લાયો,”
“પટ્ટગુણ હાની વૃદ્ધિથીરે, સૌ પર્યાય મનાયો.” આતમ્

“પિંડ વિષે પરમાનમારે, સત્તાએ સમજાયો,”
“સ્વાદવાદ ધર્મે સદારે, અનુભવ ગમ્ય ગણાયો.” આતમ્

“સર્વ જ્ઞાનીનો જે કહેરે, તે સૌ તુજમાં માયો,”
“બુદ્ધિસાગર” ધર્મમાંરે, કારણ કાર્ય સવાયો.” આતમ્

શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી મહારાજ

ભજન સંગ્રહ ભા. ૮ પૃ. ૨૮૪.

શાફુલ.

આત્મજ્ઞાનની મૂર્તિ શા સરલને શાંતિ સમાધિભર્યા !

યોગીરાજ સમર્થ સત્કવિમહા આચાર્ય સાહિત્યના !

દિવ્યાત્મા ગિર્વાણના પ્રખરેજ વિદ્વાન વક્તા મહા !

ત્યાગી પૂર્ણ વિરાગની સુપ્રતિમા, ખાખી સુસાધુ અહા !

અંથો આત્મજ્ઞાન કુંજ સરખા જેણે રચ્યા અણુમુલા !

સિદ્ધાંતો સ્યાદ્વાદના રગ રંગે રેલી રહ્યા દોહલા !

મુક્તિમાર્ગ પ્રવાસી અદભુત સુરિ કરુણાની મૂર્તિ સમા !

વહુ સદ્ગુરુ બુદ્ધિસાગર-મણિમય યોગ દીવાકરા ! ! !

પાદરાકર.

સાહિત્ય વિસાસી બંધુઓ અને બહેનો !

આપણી પ્રથમ જૈન ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદનાં દર્શને કર્યો ગુર્જર સાહિત્યપૂજક જૈન હર્ષાન્વિત ન થઈ ગય ? શ્રી સાતમી ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ ભાવનગરમાં મળી અને રોજ પરબ્યારે મહે મહારા બાપણમાં “જૈન ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ તકમે ધણી જલદી જોશો” એમ કહ્યું. ત્યારે મહેને સ્વપ્ને પણ ખ્યાલ ન હતો કે જૈન ગુર્જર સાહિત્ય પરિષદના ઉદભવના મહારા મનોરથ આટલા જલદી સફળ થશે. ભાવનગર ખાતે શેઠ કુંવરજીભાઈ, મોતીચંદભાઈ કાપડીયા પરમાનન્દભાઈ, મોહનલાલ દેશાઈ, ભાઈ લાલન, ગોકુલદાસ ગાંધી, માવજી દામજી, શિવજીભાઈ અને અને વલ્લભદાસ ગાંધી આદિ સાથે મહારા અમદાવાદના ઉત્સાહી મિત્ર રા. મુલચંદભાઈ વંશાટીની સમ્મતિથી સ્વતંત્ર જૈન સાહિત્ય પરિષદ બોલાવવાનો ઉદ્દાપોહ ચલાવેલો, ને એટલામાં તો શેઠ જીવણચંદ ઝવેરી વિગેરેના પ્રયાસથી જૈન સાહિત્ય પરિષદની કુમકુમ પત્રિકા મારા મનોરથનું મૂર્તિ સ્વરૂપ લઈ આવી ઉભી. ને મહેને આનંદમાં ગરકાવ કર્યો.

શ્રી ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદમાં મુડીબર જૈન વિદ્વાનોને યોડી મિનિટો જૈન સાહિત્યની ચર્ચા માટે આનાકાની સાથે અપાય ને તેમના સાહિત્યને છટકે ન છૂટકે સબળાય આ બાબતે મહારાં લક્ષ્ય ખેલ્યું અને આજ આપણે સ્વતંત્ર જૈન પરિષદ ભરી, વિશ્વમાં મોટામાં મોટા સાહિત્યના અમૂલ્ય વારસા સાથે આપણે ગુજરાતમાં સર્વવં ઉભા રહી, અપખ્યુ વિદ્યા સાહિત્યની દિવ્ય દોહત ગુજરાતને ચરણે ધરી શકીશું એ ઓછા ગૌરવની વાત નથીજ ! આ તકે હું શ્રીમાન્ જીવણચંદભાઈ તથા મુનિ માણેકમુનિજી તથા અન્ય સાહિત્ય પ્રેમી સુરતના વિદ્વાનોને આ સદ્કાર્યના પ્રારંભ માટે અભિનન્દન આપુ છું. શાશન દેવો ! આ પરિષદને દીર્ઘાયુ અને અમિત આત્મજ્ઞ સમર્પો ને પ્રાચીન અર્વાચીન જૈન સાહિત્યનો ખાતુ વિશ્વાકાશમાં પૂર્ણ તેજસ્વી પ્રકાશે !

બાંધુઓ ! આજ આપની સમક્ષ હું એક મહાપુરૂષની જીવની અને તેમના ગુર્જર સાહિત્યની સાથે રજુ થાઉં છું. પ્રાતઃ સ્મરણિય-મહા કવિરાજ-જ્ઞાનમસ્ત પંડિત પ્રવર શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી અને તેમની અદ્વિતીય ગુર્જર સાહિત્ય સેવા જાણીતાં છે. તેમના રચેલા ગદ્યાપદ્ય ગદ્યાપદ્યો એટલા બધા છે કે તે પર સંપૂર્ણ વિવેચન કરવું એ મ્હારી શક્તિની બહાર છે.

આશય ધીનીધીવચનનો, અતિ ગંભીર ઉદાર !

આલક ખાંભ પસારીને, કહે ઉદ્ધિ વિસ્તાર !

તેમ તેમના પ્રયોનો સાર હુંકમાં કેમ કહી શકાય ? છતાં જુમે યથાશક્તિ યતનીયં ચચારાક્તિ શુભ પ્રવૃત્તિ આદરણીય ગણી ભક્તિવશ આ કાર્યમાં ઉદ્યુક્ત થાઉં છું ને ભક્તભરજીમાં કૃષ્ણ પ્રભાણેજ,

અરુપશ્રુતં શ્રુતવતાં પરિહાસધામ, ત્વદભક્તિરેવ મુક્તરીકુલને બલ્લાન્મામ !

યત્કોકિલઃ કિલમધૌમધુરં ચિરૌતિ, તન્નારુચાન્નકલિકા નિકરૈક હેતુ ॥

આ પ્રયત્ન સેવાય છે.

મહાપુરૂષોનો ઉદ્ભવ.

મહાપુરૂષોનો ઉદ્ભવ હરેશાં વિશ્વકલ્યાણને અર્થેજ હોય છે. તેઓ વિશ્વમાં ફેલાયલા અજ્ઞાન, બ્રહેમો, હિંસા, દુરાચારો, પાપપંથો, અરાજકતા, ખેડી રૂઢિઓ, રૂપી અધકારને પોતાના જાનોપદેશ અને સત્યારિતવડે દૂર કરી સત્ જ્ઞાન ભાનુના પ્રકાશવડે પ્રકાશ પ્રકટાવી જગતને જગાડે છે અને તેને ખરા માર્ગે દોરી, અધ પતનથી ઉદ્ધારી, પ્રભુપ્રાપ્તિના ખરા માર્ગે મુક્તિ દેય છે. આવા આદર્શ મહાપુરૂષો પૈકી શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજીનું જીવન અને તેમનું ગુર્જર સાહિત્ય અત્ર સાર કરવા રજા લેઉં છું.

શ્રીમદનો જન્મ.

શ્રીમદનો જન્મ પ્રસિદ્ધ વિદ્યાપુર (વિગ્નપુર) શહેરમાં વિ. સ. ૧૯૩૦ ના મહા વર્ષ ૧૪ (શિવરાત્રી)ના રોજ થયો હતો. તેમના પિતા શિવજીભાઈ તથા માતૃત્રી અબાબાજી જ્ઞાતિ પારીદાર છે. તેઓશ્રીને સસારીપણામાં બે ભાઈઓ અને બે બહેનો હતાં.

કૃમ્ ક્ષત્રિય જાતના તેમના વશજન હતા. તેમના પિતા ખેતીનો ધર્મા કરતા અને તેમનું કુટુંબ સુખી હતું અને દાલ પાણી સુખી છે. શ્રીમદનું સંસારી નામ બુદ્ધેચરણ હતું. આ બહેચરણસને આપના લગભગ ૧૦૦ ગુર્જર-સંસ્કૃત-હિંદીભાષાના મહા પ્રધાનો રચયિતા-માગરગરજી મગનદિનમણી, અદ્ભુત જ્ઞાની, મહાકવિ, પ્રખરવક્તા, અને સમર્થ લેખક શ્રીમદ્ પોને ટશે એમ કોણ કહી શકે ? પાણી મત્યજ છે કે રત્નો કોલસાની ખાણુમાયી અને કુંદન માટીમાંથીજ પ્રકટે છે.

અભ્યાસ.

શ્રીમદે સાત વર્ષની વયે પ્રથમ ગામડીશાળામાં અભ્યાસ શરૂ કરી ઉચે નખરે પાગ થઈ વિગ્નપુરના પ્રતિષ્ઠિત, જ્ઞાની, અનુભવી વયોવૃદ્ધ જૈન ગૃહસ્થ શેઠ નથુભાઈ મહાચંદ (વિગ્નપુરના)ની ચાતુર્ય ભરી મદદથી આગળ અભ્યાસ વધાર્યો અને ક્રમે ક્રમે વિગ્નપુર આદિ સ્થળોએ અભ્યાસ કરતાં હેમનામાં બુદ્ધિવિકાસ અને જ્ઞાનવિલાસ વધવાલાગ્યાં.

કૌમાર્ય અને બ્રહ્મચર્ય.

પિતા વિગેરે તરફથી લગ્ન માટે કહેવામાં આવતાં શ્રીમદે પોતે આ જન્મ કૌમાર્ય પ્રતિ-
પાલનનો નિશ્ચય જણાવ્યો હતો. અને પોતે સમસ્ત જીવન બ્રહ્મચર્ય પ્રતિપાલનમાંજ વિતાવ્યું છે.
આ શ્રીમદની સંસારની ઉદ્ધાસીનતાજ જણાવે છે.

વિરાગ દશા.

પાદરાના ચાતુર્માસ દરમીયાન લેખકને અનુભવ છે કે શ્રીમદ માત્ર એકજ તરપણીમાં બપોરે
એકજવાર જે મળે તે આહાર, પાણી વિગેરેથી નિરસ કરી વાપરતા. તેમજ સંસારીપણામાં પણ
સ્વાદિષ્ટ પદાર્થો નિરસ શ્રીકા કરી વાપરતા, ઇન્દ્રિય લોલૂપતાપર સખ અંકુશ બાલ્યાવસ્થાથીજ
શ્રીમદે રાખ્યો છે જે અદ્યાપિ તેવોજ કાયમ છે.

ઉદ્ધાસીનતા.

મૂળથીજ શ્રીમદને સંસારપર ઉદ્ધાસીનભાવ વર્તેલો હતો. જાણે સાધુ થવાજ જન્મ્યા હોય
તેમ સંસારના રંગરાગ, મોજમગ્નહ સ્નેહ-સંખ્યા તરફ તદ્દન બેદરકાર અને આત્મધ્યાન તરફ
અતિશય રચિવાળા હતા. સંસારની અસારતાના પાઠ શીખીનેજ જન્મેલા આ બાલ જોગીરાજને
શાસ્ત્રાભ્યાસ, તપશ્ચર્યા, ગુરુસેવા આદિ ધણાંજ પ્રિય હતાં. અને આમ જીવન ગાળતાં, ભવિષ્યમાં
વિશ્વના શિક્ષક થવાની આગાહી આપતાં હોય તેમ જૈન શાળાના શિક્ષક થયા. ને પવિત્ર જીવન
ગાળવા માંડ્યું.

ગુરુ મિલન.

સંચારિત્ર ચૂડામણિ, ક્રિયાકાનન કલાપી મહાત્મા જ્ઞાની શ્રીમદ રવિસાગરજી મહારાજનાં
તેમને સદ્ભાગ્યે દર્શન થયાં ને તેમનાપર શ્રીમદનો અપૂર્વ ભક્તિભાવ પ્રકટયો. શ્રીમદપર ગુરુમહા-
રાજની પૂર્ણ દયા પણ ઉતરી. આમ તેમની અને શ્રીમદ સુખસાગરજી મહારાજની સેવાભક્તિ
કરતાં કરતા તેમને દિક્ષાના મનોરથો થવા લાગ્યા અને ખરેખર સતપુરુષોત્તુ મિલન-દર્શન કષારેષ
નિષ્ફળ ગયાં છે ?

દિક્ષા.

માતાપિતાની હયાતીમાં દિક્ષા ન લેવાની વૃત્તિવાળા શ્રીમદનાં માતાપિતા ૧૯૫૬માં કાળ
ધર્મ પામ્યા હતાં.

સં. ૧૯૫૪ના જેટ વદી ૧૧ના રોજ શ્રી રવિસાગરજી મહારાજે કાળ કર્યો ત્યારે પણ
શ્રીમદે ત્યાં તેમની સેવામાં હાજર હતા. જારે ત્યારે તેમના ગુચુ સ્મરી અનિત્ય ભાવના શ્રીમદ
ભાવના હતા ધ્યાનના અભ્યાસ આ વખતે શ્રીમદને ધણો વધ્યો હતો. ૧૯૫૭ના માર્ગશિર્ષમાં
શ્રીમદે પાલનપુરમાં શ્રી સુખસાગરજીનાં દર્શનાર્થે આવ્યા. ને શ્રી હિરવિજયચરિત્રના ઉપાશ્રમમાં
ધ્યાન કરતા કરતા દિક્ષાના પરિણામ પૂર્ણ પામે વિદ્રાસ પામ્યા. વૃદ્ધિ પામ્યા. તેજ રાત્રે આ
સદ્વિચારો ગુરુ મહારાજને દર્શાવ્યા. બપોરે જૈનશાળાની પરિક્ષા લીધા બાદ રાત્રે ચપેલા આ
નિશ્ચય શ્રી સયે જાણ્યો ને હર્ષ પ્રસયો. બીજે દિવસે સપ્તમીના રોજ શ્રી સંઘ સમક્ષ બારે
આડંબર પૂર્વક-પૂર્ણ પ્રેમથી શ્રીમદે સંસાર ત્યાગી દિક્ષા લીધી.

પ્રથમ ચાતુર્માસ સુરતમાં.

ગુરમહારાજ સાથે વિહરતાં ૧૯૫૭ના ચૈત્ર માસમાં શ્રીમદ્ સુરત પધાર્યાં. અને નેતુભાઈની વાડીમાં ચાતુર્માસ કર્યું. અહિં મુકતાવલી આદિ ન્યાય કાવ્ય વિગેરેનો અભ્યાસ કર્યો. સાથે સાથે ચોગોદ્ધવહન પણ ચાલતું હતું શ્રીમાન્ મહામુનિવર મોહનલાલજી મહારાજ પણ આ વખતે સુરતમાં જ ચોમાસુ હતા. ઉત્સવોની ધામધુમ ચાલતી હતી. અહીંજ શ્રીમદ્ને વડિ દિક્ષા આપવામાં આવી. અને ગુરુશ્રીએ “જૈન ધર્મ અને ખ્રીસ્તી ધર્મનો મુકામલો” નામક પુસ્તક રચ્યું. જેની નકલ પણ ન મળતી હોવાથી હમણાં તે ફરી છપાય છે. સિદ્ધિવિજયજી મહારાજને પત્ન્યાસ પદવી નિમિત્તે શ્રી રત્નસાગર પાઠશાળા બોર્ડિંગની સ્થાપના થઇ તે રત્નસાગરજી તે શ્રીમદ્ના કાકાગુરુ થાય. રત્નસાગરજી પાઠશાળા સ્થાપન કરવા તેમણે બાપણુ કર્યું હતું.

બીજું ચાતુર્માસ પાદરામાં.

પાદરાના શ્રી સંઘના આગ્રહથી ૧૯૫૮નું ચોમાસુ શ્રીમદ્ પાદરામાં કર્યું, અને પાદરજીને અનેક ધાર્મિક પ્રવૃત્તિઓનો લાભ મળ્યો. વડીલ મોહનલાલ હિંમચંદ (લેખકના પૂજ્ય પિતાશ્રી) વિગેરેએ શ્રીમદ્ પાસે ષટ્દ્રવ્ય વિચાર, આગળજ્ઞાર, નવનત્વ, નવચક સાર આદિ દ્રવ્યાનુષોમના અધ્યોનો અભ્યાસ કર્યો. અને તેમનાજ માટે ષટ્દ્રવ્ય વિચાર અંથની રચના કરી જે છપાયેલ છે. વ્યાખ્યાનમાં ઉપદેશ રતાકર અથ આદિ અધો વંચાયા. અને અનેક જૈન તેમજ જૈનેતરોને ધર્મ અવધુનો અલભ્ય લાભ મળ્યો.

અધ્યાત્મ જ્ઞાન પ્રસારક મંડળની સ્થાપના.

શ્રીમદ્ની વરદાસીની કલમ હવે સાહિત્ય ક્ષેત્રમાં વિહરવા લાગી. ૧૯૫૯ના પોષ માસમાં પાદરામાં શ્રી રવિસાગરજી ચરિત્રને શોક વિનાશક અથ લખ્યો. ૧૯૬૧માં વિઝ્ઞપુરમાં કન્યાવિકલ્પ દોષ અને ૧૯૬૨માં પાદરામાં આ લેખકના ઉપદેશાર્થ ચિન્તામણિ અથ લખ્યો ૧૯૬૪માં ભજન સંગ્રહ ભા. ૧ લખ્યો જે અતિ લોકપ્રિય છે તે તેની ચાર આવૃત્તિઓ ખપી જવાથી પાંચમી આવૃત્તિ તૈયાર થાય છે. તેમાંના ભજન અતિ ઉત્કૃષ્ટ હોઇ સાહિત્યને કાવ્યની-દૃષ્ટિએ ઉત્તમ કાવ્ય અથ ગુર્જર ભાષાના પુરો પાડ્યો છે. ૧૯૬૪માં શ્રીમદ્ માણસામાં ચોમાસુ કર્યું. અને તેમના પ્રદુપદેશથી શ્રી આત્મોપાસક યોગમંડળનો મેલાવડો ત્રણ દિવસ માટે થતાં ત્યાંના શ્રી સ્વર્ગે બહારથી વિદ્વાનોને ખેલાવી અધ્યાત્મજ્ઞાનનાં વ્યાખ્યાનોની શ્રેણી ચાલી. આજ પ્રસંગે “શ્રી અધ્યાત્મ જ્ઞાન પ્રસારક મંડળ”ની સ્થાપના કરવામાં આવી. (૧૯૬૪ના શ્રાવણ સુદ ૪) જે મંડળ તરફથી અત્યાર સુધીનાં ગુર્જરભાષાના તથા સંસ્કૃત હિન્દી ભાષાના આધ્યાત્મિક ધાર્મિક સામાજિક-નૈતિક દગદાર ૭૨ અંધા (શ્રીમદ્ના લેખના તથા બીજા પ્રેરણાક) પ્રકટ થઇ ચૂક્યા છે. જે પુસ્તકો ભારત વર્ષના કોમપ્લે જૈન પુસ્તક પ્રચારક સંસ્થા કરતા સસ્તામાં સસ્તાં વેચાય છે પણ કરતાં પણ અગ્રીય ઓછી કિંમતે જ્ઞાન પ્રસારીયે જૈન ધર્મનાં પુસ્તકો વેચનાર આ એકજ સંસ્થા છે જે અત્યંત સુરક્ષિતપણે ચાલે છે. શ્રીમદ્ પુસ્તકો લખેજ નય છે અને મંડળ તે પ્રકટ કરેજ નય છે. શ્રીમદ્ના સદુપદેશનું આ સંગીન પરિણામ ગણી શકાય.

શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકારને સદ્બોધ.

૧૯૬૫માં વિહાર કરતા કરતા શ્રીમદ પાદરા પધાર્થા હતા. અને શ્રી વૃદ્ધિસાગરજીને દિક્ષા આપી હતી. શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકાર જેઓશ્રી ધર્મ તત્વના જ્ઞાતાસુ છે. તેમના આચલથી સાક્ષરો તથા સરકાર સમક્ષ બહુમાનપૂર્વક શ્રીમદ્ “આત્મોન્નતિ” એ વિષય પર એ કલાક સુધી વ્યાખ્યાન આપ્યું હતું અને તેથી શ્રીમંત તથા અન્ય સાક્ષરો અને સરદારો ઘણાજ સંતુષ્ટ થયા હતા. શ્રીમંતે તત્પશ્ચાત શ્રીમદ સાથે ધર્મ ચર્ચા ચલાવી સદ્બોધ પ્રાપ્ત કર્યો હતો. આ બાપજીનું ઈંગ્લીશ ભાષાંતર થયું છે.

બીજવાર ગાયકવાડ સરકારને બોધ.

આ સદ્બોધની સુવાસ શ્રીમંતના હૃદયપર એટલી હતી કે શ્રીમંતે પુનઃ યોગ આવતાં ૧૯૭૫માં શ્રીમદને પોતાના રાજમહેલમાં—વિલાયત જતા અગાઉ, બોલાવ્યા અને અને એ કલાક સુધી ધર્મ બોધ શ્રવણ કર્યો.

પ્રખર વક્તૃત્વ શક્તિ.

શ્રીમદની પ્રખર વક્તૃત્વશક્તિનો ખ્યાલ તો જેમણે સદ્ભાગ્યે શ્રીમદને સાંભળ્યા હશે તેમને સહજ આવી શકશે. સુરત, મુખ્યાલ અને ગુજરાત, કાઠિયાવાડનો ધણો ભાગતો તેમના વક્તૃત્વથી જાત છેજ. વિશાળ અનુભવ સાથે વાંચન, સમયનું બાલુપણું, જૈનેતર સર્વ દર્શનના અધ્યયન, જૈનેતર વિદ્વાનોના સહવાસ તથા આત્મજ્ઞાન રમણુતા સાથે તેમને ધર્મની મહત્તા ખંતાવવાની કુશળતા આ સૌ તેમના વ્યાખ્યાનમાં તરવરી ઉઠે છે. જગદે આ બાલ બ્રહ્મચારી સંત મહાત્માનો વાણીસ્ત્રોત ગભિર સાગર ગર્જન જેવા નાદ સાથે થાય છે ત્યારે આપણે તેમાં મસ્ત લયલીન બની રહીએ છીએ. કાઠ દિવ્ય ભૂમિકામાં વિહરીએ છીએ.

અદ્ભુત લેખન શક્તિ.

જેમની કલમ દિવસના ભાગમાં અવિરલ પરિષ્કેપે ચાલ્યાજ કરે છે, જે કલમે લગભગ ૧૦૦ જેટલા મહાન આધ્યાત્મિક તત્ત્વજ્ઞાન જેવા ગૂઢ વિષયોને ચર્ચનાં ગદ્યને પદ્યમાં રસ સાગર વેલી નાંખી છે, જે કલમે ગુર્જરભાષાની ભારે સેવા બજાવતાં છતાં રસક્ષતિ યાતો જૈનમત વિરુદ્ધ પ્રરેષણના દોષને આવવા દીધો નથી, સંસ્કૃત અને હિન્દી ભાષામાં ધાર્મિક રસસાગર ઉછાળતાં અથો આલેખ્યા છે અને જે અથોની આત્મચિત્તો છપાવા છતાં અથો શિલિકે રહેતા નથી, જે કલમે આલેખાયલા અથો ક્ષીટીશ અને ગાયકવાડી રાજ્યે શાળાઓ લાયબ્રેરીઓ, ટ્રેધર્નાગ કેલેજોને ધનાભો માટે મંજુર કરી ક્રત્તમોત્તમ ગણ્યા છે, અને જે કલમ ૨૫) વર્ષ અધિશ્રાંત લખવા છતાં અખડિતપણે અદ્યપિ ચાલ્યાજ કરે છે તેને તો નમનજ કરાજ, અને એ લેખકને કયો સાહિત્ય પ્રિય સન્મનન યુકી પડ્યા શિવાય રહે? આ તમામ અથો જો અધ્યાત્મ જ્ઞાન પ્રસારક મંડળ—પાદરા વકીલ મોહનલાલ દિભચંદના ભાં મળી શકે છે.

કિરુષ્ટ કવિત્વ શક્તિ

શ્રીમદ્દના ત્રયોચ્ચે ગુર્જર સાહિત્યને કેટલું બધું પોષી શક્તિમત્ કર્યું છે તે જોવા બચ્ચવાને તેમના શતાધિક ત્રયો મેળુદ છે. શ્રીમદ્દની કાવ્ય શક્તિ જોતાં સહજ સ્વાભાવિક રીતેજ બોલી જવાય છે કે તેમને મરવતી પ્રસન્ન છે. ચાલતાં, સ્તવન કરતાં, કે ખેડાં ખેડાં શ્રીમદ્ સરણતાથી ઉત્તમ રસીક ધર્મભાવના ભરી અર્થ ગાંભિર્યોદિયુષ્ણે મંડિત હઝારો પંક્તિઓ બનાવી મોલી દેડે છે. આ પ્રવાહ એવો તો સરળપણે વહે છે કે સાંભળનાર ચક્રિત બની ઉઠે છે. આ શીઘ્ર ધર્મ કવિરાજની કાવ્ય અમલકૃતિની શક્તિ માટે તેમના ભજનના ૧૦ ભજો, સાખરમતી ગુણુ શિક્ષણ કાવ્ય, મહુલી સંગ્રહ ભા. ૧-૨. ગુરગિતમહુલી સંગ્રહ, પૂર્વ સંગ્રહ ભા. ૧-૨, ભારત સહકાર શિક્ષણ ભજન સંગ્રહ ભાગ ૧થી ૧૦ ચોવીશી સ્તવન સંગ્રહ, સુખસાગર. ગુર ગીતા આદિ ઉત્તમ મહાન કાવ્ય ત્રયો પોતાના જ્ઞાનગમિત રસસાગર ઉછાળતા મજા-ભૂખમણુ કરી વિશ્વને સદ્ભોધ આપી રહ્યા છે. એટલુજ નહિ પણ શ્રીમદ્ આશિર્વાદ દર્ષ અનેક સુકવિઓ ઉત્પન્ન કર્યા છે. ગુર્જર સાહિત્યની આવી ઉચ્ચ તપશ્ચર્યા પૂર્વકની સેવા યોગ્ય જૈન ભોખકોએ કરી અવબોધાય છે. અરે ! જે વિશાળ સાહિત્ય મહિનાઓના મહિના વાંચતાં થાકી જવાય છે તે લખતાં શ્રીમદ્ને કેટલી શક્તિ સમય ને અનુભવ જ્ઞાનનો વ્યય કરવો પડ્યો હશે ? તેનો ખ્યાલ કરતાં શ્રીમદ્ની ઉચ્ચ કવિત્વ શક્તિનું માપ કાઢતાં ચક્રિત બની જવાય છે.

સાહિત્ય પરિષદની સેવા.

વડોદરા ખાતે ભરાયેલી ચોથી ગુર્જર સાહિત્ય પરિષદમાં વાંચવા સારૂ “શ્રીમન્ મહામહેષ ષાધ્યાય યશોવિજયજી મહારાજનું જીવન તથા તેમનું ગુર્જર સાહિત્ય” નામનો ઉત્તમ નિબંધ તૈયાર કરી મોકલી આપ્યો હતો. જે વાંચાયો હતો અને છપાયો હતો.

પરોપકારી ધાર્મિક કૃત્યો.

અમદાવાદ જેવા મોટા શહેરમાં જૈન બાલકો સાધનના અભાવે બચ્ચનાં રવડી જતાં. ખ્રીસ્તી યા સમાજસ્થ બની જતાં જોઇ શ્રીમદ્ દાનવીર શેઠ લલ્લુભદ્ર રામજીને પ્રતિભોધ કરી શ્રી જૈન શ્રેતાંગર મુ. મોડાંગ ખોલાવી. જે અમદાવાદમાં ઘણે ભાગે પહેલીજ હતી. આમાં અનેક વિદ્યાર્થીઓ ભણી આગળ વધ્યા છે ને હાલપણુ ૮૫ વિદ્યાર્થીઓ તેનો લાભ લઈ રહ્યા છે.

શ્રી યશોવિજયજી જૈન ગુરુકુળ

• સિદ્ધસેત્ર ખાતેની આ ઉપયોગિ સરથાને પગભર દરવામાં સદુપદેશકારા શ્રીમદ્ ઘણો મોટો ફાળો આપ્યો છે. ને અપાવી રહ્યા છે. અત્યારે તો આ મસ્થા ઘણાજ સારા પાવાપર સુન્દર રીતે ૮૫) વિદ્યાર્થીઓને પોષી સગીન કાર્ય કરી રહેલ છે. •

વિગ્નપુર જૈન જ્ઞાનમંદિર

શ્રીમદ્દના ઉપદેશથી વિગ્નપુરના શ્રી સુધે પથ્થરનું એક વિશાળ ઉત્તમ જ્ઞાનમંદિર મધાવેલું છે. જેમાં સર્વસ્ત્રાનનો ઘણો વિશાળ જ્ઞાનભંડાર હાલ તેને ગોરવાનિવત કરી રહ્યો છે હસ્ત લીખિત તાક પત્રપરનાં, છપાવેલ અથવા શ્રીમદ્દનાં તમામ મૂલ્યવાન પુસ્તકો શ્રીમદ્ આ જ્ઞાન મંદિરને અર્પણુ કર્યા છે. આ જ્ઞાન મંદિર સ્થાપી તેમાં પોતાનો કિમતી જ્ઞાનભંડાર સમર્પી શ્રીમદ્ પોતાના

નિર્મોહિયણને સિદ્ધ કર્યું છે. બ્યારે સાધુઓને પુરતકો માટે મતભેદો કરતા જેમએ છીએ ત્યારે શ્રીમદ્ પોતાના વડિલોના—ગચ્છ પરંપરાના તથા ૨૫) વર્ષના બગિચા પ્રયત્ને સચ્ચેલો ગ્રંથ સંગ્રહ ઉઠાર માવથી પોતાની જન્મભૂમિને અર્પણ કરી દીધો છે. આ મંદિર પ્રેક્ષણીય છે.

શ્રી મહુડી પદ્મપ્રભુ મંદિર તથા શ્રી ઘંટાકરણ મહાવીરની સ્થાપના.

અત્યારે મિથ્યાતા દેવદેવીઓની માનતા બાધા આખડીએ અજ્ઞાનતાતું જેર પ્રખળ પ્રવર્તતું જેઠું, લોકોને સત્ માગે લાગવા શ્રીમદ્ વીજપુરથી ત્રણ ગાઉ ઉપર આવેલ મહુડી ગામે શ્રી ઘંટાકરણ મહાવીરની સ્થાપના વિધિપૂર્વક કરી છે. આ ઘંટાકરણ મહાવીર શાશ્વત રક્ષક સમકીની દેવ છે ને તેમની યાત્રાર્થે હજારો જૈન જનનેતરો આવી તેને મહા તીર્થ બનાવી દીધેલ છે. આ શિવાય શ્રીમદ્ના હાથે અનેક ધર્મ કાર્યો થયા છે. અને થાય છે.

કવિ—કાવ્ય ને સંગીતની મહત્તા.

કવિ તરીકે શ્રીમદ્નું જીવન એક આદર્શ જ્ઞાનમરત્ત ત્યાગીનું સ્પષ્ટ જણાય છે. કાવ્યો તો અનેક કવિઓ લખે પણ જેનાથી બકિરસમાં નિમગ્ન થયાય, હૃદયને શાંતિ મળે, દુર્ગુણોપર વિજય મેળવી શકાય, અનેક સંકટો આવવા છતાં જેથી ચિત્તની સમાનતા સંગ્રહી શકાય, ઉત્ક્રાંતિના આર્ષમાં આધ્યાત્મિક અને વ્યવહારમાવર્તી ત્રિવિધ પ્રવાહની પેઠે આગળ વધી શકાય છતાં રસની રેલ છેલ કરતો તે પ્રવાહ માનવને પવિત્ર બનાવી સત્ય આત્મરાજનાં દર્શન કરાવી યાવત્ મુક્તિમાર્ગ તપ્તર બનાવે એવાં કાવ્યોની તો જેટલી પ્રસંશા કરીએ તેટલી ઓછી છે.

જે કાવ્ય વાંચતાં કામાશક્તિ વધે, દોષ ધર્મો કલેશ હિંસા ગુણ આદિ દોષોની વૃદ્ધિ થાય તે કાવ્ય નહિ પણ કુકાવ્ય છે. પણ જે કાવ્યો વિશ્વને દામા, દેવા, સત્ય, પ્રેમ, પ્રાતુભાવ ચૈરાગ્ય, ભક્તિ, ઉત્સાહ, ધર્મ, દાન, શીલ, તપ, સેવા, જ્ઞાન આદિનું શિક્ષણ આપી શકે એવાંજ કાવ્યોને સુકાવ્યો કહી શકાય. ઉદગારમય કાવ્યોથી કર્તાના હૃદયના ગુણોનો ખ્યાલ રહેજે કરી શકાય છે.

કાવ્યો એ તો માની કવિની જીવત પ્રતિભાઓ છે, કાવ્યો એ વિચારો અને આચારોનો ખંડાર છે. કાવ્ય એ બોલતું ચિત્ર છે ને ચિત્ર એ મુગ્ધ કાવ્ય છે. આવાં બોલતાં ચિત્રો જેમાં અપ્રત્યક્ષ જોવા દિવ્ય રંગોની પીમળી, જ્ઞાનમરત્ત ત્યાગી વરાગી કુશળ ચિત્રકારના કોમળ હાથે કરી વળે ત્યાં બાકી શું રહે ? શ્રી ઉમાસ્વામી, શ્રી હરિમદ્સરિ, શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય, ધનજય કવિ, ધનપાલ કવિ, શ્રી ચણિવિજયજી, શ્રી આનંદધનજી શ્રી દેવચંદ્રજી, હોમર, વ્યાસ, કાલિદાસ ભારતી, વાલ્મીકીનાં કાવ્યો એવાંજ મહાચિત્રો છે ને તેવાજ સૌદર્યની છાંયા આપણે શ્રીમદ્નાં કાવ્યોમાં જેમએ છીએ, અને ઉત્તમ કાવ્યતા સંગીતની મઠા ? જ્ઞાનની રેલ રેણવી આત્માના છંદાણુમાં સૂરની જમાવટ કરી, સંગીત બ્યારે તનમનાટ મચાવી મુકે છે ત્યારે, સાંભળનાર ધડીભર વિશ્વને વિસરી, પોતે પલટાઈ માનવ મટી દેવ બની જાય છે, મૃત્યુલોકમાંથી અમરભૂમિમાં પરવરે છે.

રજની શાંત હોય, ચંદ્રની ઉપેરી જ્યોત્સના ચારે દિશામાં પ્રસરાઈ રહી હોય, જનગણને કાલાહલ શાંત હોય, શિતળ સુવાસીત મંદ પવન વાઈ રહ્યો હોય, દેરાસરમાં તણુર, મૃદગ, સીતાર, વીણા, તબલા, મંજીરા, મુરલીના સુમધુર નાદે રસભર સંગીત ગવાઈ રહ્યું હોય, આત્મસાક્ષાત્કાર

કેશવનાર પ્રભુ મુચુક્તિ ગીતો, ભજનો, કિર્તનોના રસ રેલાઈ રહ્યા હોય, દિવ્ય સંગીતના રાસ ખેલાઈ રહ્યા હોય, ત્યાં ક્યા સહૃદય માનવીની મનોવૃત્તિ એકાકાર પ્રભુમય ન બની હો? અરે ! ખસીના હૃદયધારી નાદમાં હજાહલ ધર કૃષ્ણિધર સ્વભાવ મૂકી ડોલવા લાગી જાય છે, હરણો સ્તબ્ધ બની જાય છે, પ્રકૃતી શાંત બની રહે છે, ઝાડપાન ને જડ પદાર્થો થંભી જાય છે, તો બાવ પરિપૂરિત માનવનું શું ગળું ? મહાત્મા આ માર્ગેળ પોતાની કાવ્ય ગ્રંથનતા કરી, જન હિતના ઉપાયો યોજે છે. માત્ર કવિ અને ગાનીમાં ફરક એટલોજ છે કે કવિઓ જે ભાષા આડંબર દ્વારા વિદ્વતા બતાવવા મથે છે તે તરફ ગાનીઓનું લક્ષ્ય નથી હોતું. કારણકે:—

આત્મજ્ઞાની મહાત્માઓ ભાષાને શણગાર સજવવા તરફ બીલકુલ લક્ષ્ય દેતા નથી. તેઓ તે ભાષા દ્વારા હૃદયના આત્મિક ભાવ જણાવે છે; કવિમાં ને જ્ઞાનીલક્ષ્યમાં ભાષાના શણગાર પરત્વે તફાવત રહીંજ કરે છે, કવિ ભાષાને શણગાર સજવવાની ઉપાસના કરે છે, ને જ્ઞાની ભાવરસનો ભોગી હોવાથી તે પોતાનું ચક્રતવ્ય સાદી ભાષામાં જણાવે છે.

શબ્દ સૃષ્ટિને બાવ સૃષ્ટિ એ કાવ્ય રૂપ રચનાં ઉભય ચક્ર છે. બાવ વિનાની શબ્દ સૃષ્ટિ નકામી છે, તેમજ શબ્દ સૃષ્ટિ વિના બાવ નકામો છે એ બન્ને ચક્રોની અસ્તિતામાંજ કવિતા રૂપ રચનુ સત્યને સુંદર જીવન છે.

શ્રીમદ્ની કૃતિઓમાં આ ઉભય માર્ગ સચવાય છે, અને એ તો સ્પષ્ટજ છે કે સહજ કવિતાકાર હોય, અર્થાત્ જેને કવિત્વ શક્તિ માતૃ ઉદરમાંજ પ્રાપ્ત થઇ હોય, એજ પુરૂષો કવિતા કેલાવરો છે ને તેઓજ આ ઉભય સૃષ્ટિઓને કવિતામાં સાચવી શકે છે. શબ્દ સૃષ્ટિ એટલે શબ્દોની બાંધણી. જેમાં જડઅમક, પ્રાસાનુ પ્રાસ, વર્ણ સચવાઇ, રસને અર્થ ગાંભિર્ય, આદિનો સમાવેશ થાય છે. અને બાવ સૃષ્ટિમાં નવે રસનો સમાવેશ થાય છે. શ્રીમદ્નાં હજારો કાવ્યો જે મસ્ત, શાંત-પ્રૌઢ, ભિન્ન ભિન્ન રસ અને રાગોમાં રચાયા છે, જેમાં અર્થનું અર્દ્ધુન ગૌરવ, ગજસોની ધનત્રષ્ટિ, વરસે છે, તથુરા મજરા સાચે ગવાતાં રસીલી વાનીમાં રચાયલાં ભજનો, જ્ઞાનગમિત છંપા, દુહા, ઝોપાઈ, છંદ, વૃત્તોને રાગ રાગિણીઓ, આદિની વિપૂલતા છે, જેમાંથી જ્ઞાનની ગરિયસી ગૌરવતા ટપકી રહે છે, ને પ્રભુ સાક્ષાત્કાર કરાવી શકે છે, એવાં આ મહાનુભાવનાં કિર્તનો-કાવ્યો, ભજાજનોના હૃદય રંગી નાખે એમાં શી નવાઈ ? વળી આ મહાત્માની કૃતિમાં તો બહુ તરફથી સચવાયુ છે. સ્વપક્ષ સખળ થતો જાય, અન્ય પક્ષવાળાઓનાં હૃદય પ્રવૃદ્ધ થતાં જાય, પોતાના અમી અન્ય દર્શનના માણસોને ઉપદેશ મળતો જાય, ને કવિતામાં અર્થ, રસ, બાવ, રહી શબ્દ સૃષ્ટિ સચવાઇ, સત્ય પથ્ય પ્રિય વાણીના ત્રણે વિભાગ સંપૂર્ણ તથા વિકાસમાં મુકી શકાય એવી સંપૂર્ણ દશામાં ંષ્ટ કવિતા રચવામાં શ્રીમદ્ ખરેખર કમાલજ કરી રહ્યા છે. શ્રીમદ્ની કવિતાઓ ખરે જોતાં ધર્મતત્ત્વની મળુપાઓ છે. તેમનાં કાવ્યો ગૂઢ સદુપદેશમય સ્વાત્માનન્દના સ્પૃહાં રૂપે એવી આંતર ઉભિઓ વડે ભર્મી છે કે તે પડિતોનેજ માત્ર આનંદ આપી શકે એવાં બહિં પશુ સ્વાત્માનંદ નિમગ્નતાના અનુભવિઓ પણ અધિક આ દં માણી શકે. અરે માલ કવિના શબ્દોમાં કહી એ તો:—

ક્ષણે ક્ષણે યન્નવતામુવૈતિ
સ્તદેવ રૂપં રમણિયતાઃ ॥

જે જે પદાર્થો જોવા છતાં પ્રભુ ફરી ફરી જોવા આકર્ષણ કરે તેજ રમણિયતા:

એ શ્રીમદના કાવ્યોની બાજતમાં તો પૂર્ણ તથા સત્ય કહે છે. વિશેષ શું? આ કાવ્યોનો પ્રેમપૂર્વક અભ્યાસક દ્રષ્ટિએ સદ્ભાવથી અભ્યાસ કરવામાં આવે, વંચાય, ગવાય, જીવનમાં ઉતારાય તો તેને અવશ્ય સત્ય યાનનાં જોવા દેવાનો મળેજ;

ભક્ત કવિ

શ્રીમદ પરમાત્માના જ્ઞાની ભક્ત છે. તેમણે હૃદયના પૂર્ણભાવથી વાસ્તવીક પરમાત્માના ચુણોત્તુ વર્ણન પોતાના કાવ્યોમાં કરેલ છે. તેમની ભક્તિમાં લઘુતાનો અને પ્રભુની પ્રભુતાનો સાક્ષાત્કાર છે. આમ શ્રીમદ્ ઉચ્ચકોટિના ભક્ત કવિ તરીકે વિશ્વ સંમુખ ખડા છે તેમનાં ભક્તિ કાવ્યોમાં ભક્તિ રસધારાઓ ટપકે છે:—

પ્રભુ સરોવર હંસ તઢા હું; વારી થદિ તો મીન,
પ્રભુ સાગર તો તરંગ હું છું, પુરૂષ પ્રકૃતિરૂપ લીન.
પ્રભુ બાતુનાં કિરણો દે, રસિક રસ વિધાયો. પ્રભુ.

* * * * *
નથી તુજ વણુ જરા ગમતું, કંઈના ચિત્ત તો રમતું.
કયું કામણુ અરે કેવું? થતું જ્યાં ત્યાં પ્રભો તું તું!

પ્રભુભક્તિમાં એકાકાર શ્રીમદ પ્રભુને ગોતવા નીકળી પડી વિરહે વ્યાકુળ થઈ માથ છે:—

પ્રભુ મનાવા, પ્રભુ મનાવા, સખિ હું પ્રેમે બહિરે !
બટકી દેશોદેશને મેં, સ્વામિને ઘેર લાવુંરે !
ચૈદ ભૂવનમાં આથડી પણ પ્રભુ ન દીઠા કયાંયરે !
શરીર બિંતર ખોળ્યા તો, પ્રભુજી દીઠા ત્યાંયરે !
બાગી બ્રમણ થઈ સોહાગી, જીદી ઘડિ ન રહાઈરે.
અલખરૂપી આત્માની સાચી એક સમાધિરે.
હરખી સ્વામી ઘેર આવ્યો, નાહું જર અંધેરરે !
બુદ્ધિસાગર બહુતાં તે, ભાગે ભવનો ફેરરે !

પ્રભુની હૃદય પૂજા કરતાં:—

હૃદયના ભાવના પુષ્પે, પ્રભો પૂજું તને પ્રેમે !
અનુભવ રાગ દીપકથી, કડું તુજ આરતી જ્યાં ત્યાં.

* * * * *
તુજ પ્રેમથી અમુ અરે, એ અમુનો સાગર કડું.
એ અમુના આમર વિષે, ઝીલું ઝીલાવું સવને.

પ્રેમીદુઃખ.

પ્રેમ એ તો સ્વર્ગિય દ્વિષ અરૂપી વસ્તુ છે. તેને ગાનાર તો સ્વર્ગિય દ્વિસ્તાન હોય
જકે. છતાં સંસારીને શુદ્ધાત્મ પ્રભુ પ્રેમમાં આસ્માન જમિનનો અંતર છે. શુદ્ધ પ્રભુ પ્રેમમાં તો:

ઉંડા ગૂઢ ઘણા લેહો, લેહવા પામવા પડે,
પ્રેમના પંથમાં પહેલાં, શરીરો હોમવાં પડે.

અને એવા વિશુદ્ધ પ્રેમમાં તો બાધાને પણ અવકાશ નથી. સ્વયં વાણી એને વર્ણવી કે
કથી ન શકે:—

પ્રેમકે સાહિત્યમાં ભાષા નહિ હમ-ભાવ હય,
ભાવ નાહિ પ્રેમીઓકા સ્વયંસિદ્ધ સ્વભાવ હય.

હવે પ્રભુ પ્રેમમસ્ત શ્રીમદ્ પ્રભુને શોધતા ફરે છે:—

પ્રેમીડો બતલાવેરે, કોઈ મારો પ્રેમીડો બતલાવે !

સાચો પ્રેમ કોને કહે છે ?

વાણી અને શુભ ચિત્તથી જ્યાં તાર પોંચે છે ખરા,
એ શુદ્ધ કાંચન પ્રેમ છે, એ પ્રેમનો પ્રેમી બનુ.
અમિની આંખ જોવાથી, દૃઢ્ય તલ્લી રહે મળવા,
સમર્પણે સર્વનું જેમાં, ખરો એ પ્રેમ પ્રેમીનો.
ફરે પ્રહાંડ જો સઘળું, તથાપિ પ્રેમ નહી છૂટે,
છૂટે જો પ્રાણ શી પરવા, ખરો એ પ્રેમ પ્રેમીનો.
રંગે રંગમાં વસે પ્રેમી, દૃઢ્યનો લેહ નહિ ક્યારે,
ખટો રોળો દીઠે થાવે, ખરો એ પ્રેમ પ્રેમીનો.
વિષય ભિક્ષા ટળે ઇચ્છા, નથી જ્યાં વાસના હોળી,
સદા સાત્વિકતા પ્રકટે, ખરો એ પ્રેમ પ્રેમીનો.

*

*

*

*

^૧ શ્રીમદ્દની આંખમાથી પ્રભુ પ્રેમ ખુમારી નિતર્યાન કરે છે. પ્રભુ પ્રેમ માટે તલસતા એ
પ્રેમ યોગિ પ્રભુ વિયોગ કયે છે:—

બહાલા પ્રભુ બહેલા મળો નિર્ધારી.

લેશો જલદી ઉગારી.

વિરહ ખમાતો ના હવે તહારો,

ક્ષણ ક્ષણ છે સ્મૃતિ તહારી

જેવો તેવો પણ દાસ તમારો,

ઉદ્ધરજો મુખારી. બહાલા.

પ્રભુ પ્રેમ ખુમારીમાં મસ્ત બની શ્રીમદ્ માય છે કે:—

પ્રેમ ખુમારી જ્યાર, પ્રભુ તુજ, પ્રેમ
ન્યાહું પ્રેમનું તોર. પ્રભુ.
અટપટો પંથ છે પ્રેમનોરે, ઘડ પર શિર્ષ ન હોય.
લેદ ખેદ બય જ્યાં નહિં રે, ઉલટી આંખે જોય, પ્રભુ.
પ્રેમ પ્યાલો પીધા પછી રે, ચઢે ખુમારી જ્યાર.
ઉતરે નહિ પાછી કદા રે, જુદું કંઈ તેનું તોર, પ્રભુ.

પ્રભુ સાથે પ્રેમ લગન બાંધતાં શ્રીમદ્ કથે છે.

પ્રભુની સાથે બાંધો રે, પ્રેમનો સંબંધ સાચો,
પ્રભુથી પ્રેમ જોડી રે, આનંદ રસ માંહિ રાચો. પ્ર.
ચાર ભાવના ચોરી બાંધી, વિવેક માંડવો સાર,
સંયમના લીલુડા વાંસો, ભક્તિ ઘટ જયકાર.
શ્રદ્ધાનાં તોરણ બાંધી રે, મન માંહિ બહુ માચો, પ્ર.

શ્રીમદ્ની અધ્યાત્મ દશા.

શ્રીમદ્ની અધ્યાત્મ દશા ઉચ્ચ કોટિની અવબોધાય છેજ. વર્તમાન કાલીન અધ્યાત્મજ્ઞાની મહાત્માઓની કોટિમાં ત્હેમનું સ્થાન ધણું ઉચ્ચ છે. અધ્યાત્મ જ્ઞાન એ ધણું ઉચ્ચ કોટિનું જ્ઞાન છે. છતાં તે જ્ઞાન મેળવતું અને અધ્યાત્મદશામાં રહેવું એ પ્રેમાં બહુજ ફેર છે. આ સમયમાં વિશ્વના તમામ વ્યવહારોને વિસર્જી—સાચા આત્મજ્ઞાન પૂર્વક, વૈરાગ્ય પૂર્વક, માત્ર આત્મ સન્મુખતા વેદી કોષ પશ્ચ દશામાં યુગ્મ આનંદ માની, જગત્ પર દયા દ્રષ્ટિ ધારી આત્માનંદમાં લીન રહી, અધ્યાત્મદશામાં મસ્ત રહેવું એ તો શ્રીમદ્ મસ્તરામ આનંદધનજી ‘શ્રી ચિદાનંદજી’ શ્રીમદ્ દેવચંદ્રજી જેવા મહાપુરુષોનું કામ છે. મારા અનુભવ પ્રમાણે શ્રીમદ્ની આધ્યાત્મિક દશા ધણુજ ઉચ્ચ પ્રકારની અને ઉપરોક્ત મહાત્માઓને યાદ દેવરાવે તેવી અવબોધાય છે. તેમની ત્યાગ વૈરાગ્ય, જ્ઞાન, ધ્યાન, આધ્યાત્મિક દશાનો પાર પામવો એ મહારા જેવાના ગગનની બહાર છે. છતાં જગત્ હંમેશાં કરતું આવ્યું છે તેમજ આ મહા અધ્યાત્મ જ્ઞાની પુરુષને ભાગ્યેજ સંપૂર્ણ રીતે પીછાની શકશે. ને ક્યારે જગતે વિદ્યમાન દશામાં શ્રી આનંદધનજી કે ચિદાનંદજીને પીછાંબા છે ? ને પાછળથી કોણ રડવા વિના રહ્યું છે ? બાકી આત્મજ્ઞાનીઓ તો—

છન્ને પાયા ઉન્ને છૂપાયા.

એ ધાટ કરે છે. તેઓ વિશ્વ અને વિશ્વવાસીઓથી સદા અલિપ્તજ રહેવા મથે છે. તેમનો બાહ્ય દેખાવ પામરોને ભૂલવે છે ને પોતે જાનાનંદમાં છૂપી રીતે મગ્ન રહે છે. નિમ્નનંદથી મસ્તીમાં ઝીલતા કેટલાય સતોને આપણે નથી જાણતા ? કદાચ તેઓ પોતાની જીવતી વાસ્તુ વડે જોળખાઇ જાય છે ખરા, મસ્ત દશાના તેમના ઉદ્ધારો જોઇએ:—

અલખ દેશમેં વાસ હમારા, માયાસેં હમ હય ન્યાસ.
નિર્મળ જ્યોતિ નિરાકાર હમ, હરદમ હય મૂવકા તારા.

*

*

*

*

અલખ દહેરો લાગીરે, અગમ રૂપ દર્શાવું.
માયાનાં તાળાં ખુલ્યાં રે, અંતર ધન પરખાવું.
નાલિ કમળ પર નિરખી નયને, ઝળહળ ઝગમગ જ્યોત,
ચઢી શિખર પર જોતાં જોતાં, થયો મહા ઉદ્યોત,
અંધારે અજવાળું રે, બ્રહ્મ શુદ્ધમાં જણાવું. અલખ.

*

*

*

*

આતમ અનુભવ વિરહા જાને મર જીવા અલમસ્ત ફકીરો—
આતમ રસકુપાને આતમ
વેદાગમ, બાઈબલ, કુરાનકુ, પઠકર પ્રભુ ન પિછાને.
રાગ રોગ કામ દુર કરે તબ, આપો આપ પિછાને. આ.

*

*

*

*

મેરો આતમ આનંદ નૂર, અમિરસ છાય રહા.
હમ લાલન મસ્ત ફકીર, અમર રસપાન લહા.

*

*

*

*

શ્રીમદ્ અદ્ભુત આતમગાની છતાં વ્યહવારમાં સ્થિર હતા. ને નિશ્ચયમાં વધુ સ્થિર હતા. તેઓશ્રી ધ્યાનમાં ધણો વખત ગાળતા પાદરાના દેરાસરના બોંયરામાં, વિળપુર ચાન મંદિરના બોંયરામાં, ઇડર, આયુની ભારતી અને પાલીતાણાની સરસ્વતી ગુફામાં શ્રીમદ્ ધણો વખત ધ્યાનમાં બેસતા. શુદ્ધોપયોગમાં તલ્લિન તથા આતમસમાધિમાં મગ્ન થઈ જતા, અને તેથીજ તેમણે શુદ્ધોપયોગના ચાનમાં, પોતાના કાવ્યોમાં આતમદશાનો અમુલ્યો રસ રેલ્યો છે. જેટલા પ્રમાણમાં આતમદશા પ્રકટી હોય તેટલાજ પ્રમાણમાં ઉદ્દગારો પ્રકટે છે. અને આમ છતાં પણ તેમનાં કાવ્યોમાં સુબંર સાહિત્યનો સરસર વહેતો મસ્ત રસ વહેળીઓ વહોળ જાય છે. શ્રીમદના પુસ્તકોમાં બરેલું સાહિત્ય એ તેમનું આંતર જીવન છે.

ત્યાગ દર્શા

શ્રીમદની ત્યાગદશા અપૂર્વ છે. પોતે પોતાનું જીવનજ એવું બનાવ્યું છે કે ત્યાગનો ઉપદેશ તેમનું જીવનજ આપી શકે છે. સાદાં ગદ્યાં ટુંકાં કવ્યાં, ગણત્રીનાં અન્ન સાહિત્ય, જીન્દા રસની સખ્ત મર્યાદા, અને સતત ઉગ્ગમરદશા આ સૌ તેમની ત્યાગદશા બતાવવા બસ છે.

ત્યજ્યાં માતા પિતા જાતા, ત્યજ્યાં ઝાલાં સગાં સર્વે.
ત્યજી ખડેનોડ, ત્યજ્યાં મિત્રો, પ્રલો એ સર્વ તુજ માટે.

*

*

*

*

અસ્તદશા

શ્રીમદ્ ભસ્ત ફકીર છે એમ તો તેમના સમાગમમાં આવનાર કોણ બોલ્યા વિના રહ્યું છે ? ને તેમના ઉદ્ગારો જુઓ:—

અમો ઉસ્તાદના ચેલા, ફકીરી વેશમાં ફરતા.

નથી દુનિયા તણી પરવા, અલખની ધૂનમાં રહેતા.

શ્રીમદની ભસ્તી Temporary કામ ચલાઉ નથી પણ અખંડ કાયમની છે એ તેમના સમાગમમાં આવનાર જાણી શકે છે.

યોગ-ધ્યાન-પ્રિયતા

શ્રીમદ્ મહાયોગી-ધ્યાની છે, એ તેમની મુદ્રાજ કહી આપે છે. તેમના તત્સંયમે ઉદ્ગારો:

જંમમો:—

દેહ તંબુરો સાત ધાતુનો, રચના તેની બેશ બની,
છંડા પિંગલા સુપુમણા નાડીની શેલા અજબ ઘણી.
ત્રણ તારની ગેખી રચના, ત્રણ અંગુલીથી વાગે.
અષ્ટ સ્થાનથી શબ્દ ઉઠાવે, મનમોહન મીઠું લાગે,
પિંડ અને પ્રહ્લાંડ તત્વને, દેહ તંબુરાથી ગાવે.
વૈખરીથી બહિર શુણાવે, માંયમાં પ્રેરક થાવે,
પરાપર્યંતિથી ગાનારો, અલખ અલખ ઉચ્ચરનારો.
શ્રુત પ્રયોગે પરાપર્યંતિ, ભાષામાં તે ગાનારો.

સમાધિ લય લાગીરે, આનંદ ધન પરખાયો,
અજ્ઞાન જ્યોતિ જાગીરે, ચિદાનંદ ઘર પાયો,
ધરી ધારણા ધ્યાન ધર્યું ચિત્ત તમયતા થઈ આજ,
પ્રહ્લા રંધ્રમાં આસન પુર્યું, પામ્યો ભૂવનનું રાજ.
સુખ સાગરની લહેરોરે, દેખી બહુ હરખાયો.

યોગ વિદ્યા તાણું, ધામ ચેતન પ્રભુ, શક્તિ સિદ્ધિ સમી રહી પ્રકાશી.
યોગવિદ્ ભાનવી; ચિત્તમાં ધ્યાનથી, પિંડ પ્રહ્લાંડ ભાવો વિલાસી.
એક જદ્ બેહવા, વાયુના પિંડમાં, જગન જઈ આલેખું એક નાળે,
જ્યોતિ અજ્ઞાન અતિ શોક ચિંતા નહિ, હંસલો શાંતિ સુખમાંહિ મ્હાલે.

અલખની ધૂનમાં ભાસતા દિનમણિ, ભક્તિ ઉત્સાહથી રતન ધારે,
બુધ્ધિસાગર થવા જ્યોતિમાં જાગજે, શુભ ચેતન પ્રભુ ચિત્ત પ્યારે.

* * * *

વૈરાગ્યોદ્ગાર.

વૈરાગ્ય દશાની ઉત્કૃષ્ટતા એટલે શ્રીમદ્વું મૂખ્ય લક્ષ્યને સાધ્યબિંદુ છે. ખાખી વૈરાગી તરીકે તેમનું જીવન આદર્શને અદ્ભુત છે. વૈરાગ્ય દશાનાં સહજાવધિ પદો પૈકી થોડાંક જોઈએ:—

જીવલડા જરૂર જાવું રે, ફેકટ માયામાં શું ફસીયો ?
મરણ તણો ભય માથે મોટો, કોઈ ન આવે સાથે !
હસતાં હરશે કાળ અપટમાં, કહ્યું ત્રિભૂવન નાથે ! જીવડા.

* * * *

જેવી સંધ્યા વાદળી, ઘણામાં વિભુશી ભય.
કાચ કુંભ કાચા કારમી, દેખી શું હરખાય ? ચેતી લે.
વૈરાગ્યે મન વાળીને, ચાલો શિવપુર વાસ.
બુધ્ધિસાગર માંડજ્યો, ધર્મ રતનનું હાટ, ચેતી લે.

* * * *

એવો રે દિવસ મારે કયારે કયારે આવશે ?
વૈરાગ્યે રંગાશે મન માઝું સદા.
ઘોવાશે મન મેલ બધા નિર્ધારને !

* * * *

વૈરાગ્યે મન વાળ જ્યોરે, તો લેશે ભવપાર.
બુધ્ધિસાગર ચેતજ્યો રે, પામે શીવ સુખકાર. તાઝું.

શ્રીમદ્ ઉત્કૃષ્ટ વૈરાગ્યયોગે ખાખી ફકીર જેવા બની રહ્યા છે. તેમણે પોતાનાં વચનો દ્વારા અનેક જીવોને જ્ઞાન મંગામાં રનાન કરાવ્યું છે. સાચું જૈન અધ્યાત્મ જ્ઞાન તેમની પેઢીમાં જીજ્ઞાસુઓને હમેશાં પ્રેમ પૂર્વક મળે છે. ને તેમની પાસે જ્ઞાન. વૈરાગ્ય. શાંતિ. આનંદ પામેલા અભારે ધણા છે. એજ પ્રમાણે શ્રીમદ્—

શૂર કર્મયોગિ.

પણ છે. પોતાનાં કાવ્યોમાં શૂરનીરતા માટે વારંવાર ચાલુકા લખાવે છે.

નાયમાત્મા જલ હીનેન લમ્યતે.

નિર્વ્યજાને શ્વાત્મા સાધ્ય થતો નથી, એ વચન પ્રમાણે જૈનો જાગૃક્ષિત હોવા ન જોઈએ
અથવા માટે શ્રીમદ્ કહે છે કે:—

શૂરાની ગતિ શૂરા બાણે રે, ત્યાં તો કાયર થરથર કંપે,

* * * *
વીર રસનો તો અનુભવ બાણે, મર્દ જનોકી છાતી.
પતિવૃત્તા પતિવૃત્તકુ બાણે, કુલટા લાતો ખાતી,
અનુભવ એવો અટપટો રે, વચને નહિં કહેવાતો.
વાઘ્યાં ભાલડીયાં તે બાણે, અનુભવ શાની પાતો,

* * * *
અમારો ધર્મ ફેલાવા, હીધી છે પ્રાણ આહુતિ,
જુકાવ્યો છું કરી યાહોમ, અમારી એ પ્રતિજ્ઞા છે.

ગોતાને માટે શ્રીમદ્ કવે છે:—

તુજ જીવંતીના હોમની, શુભ ભસ્મમાંથી બગશે,
કોટિ મનુષ્યો, માનીને બુધ્યાબ્ધિ બીજો વાવજો.

સ્વદેશ ભક્ત

શ્રીમદ્ સાચા સ્વદેશ ભક્ત છે. સ્વ-આત્મ દેશ રક્ષણાર્થે શ્રીમદ્ વિશ્વ સાથે તુમુલ્ય યુધ્ધે
મેડ્યાં છે ને અતે વિશ્વ વિભારી સાધુ બન્યા છે. આત્મ સ્વદેશ ને બાહ્ય સ્વદેશ પર શ્રીમદે
અનેક કાવ્યો રચ્યાં છે. થોડી વાનગી જોઇએ:—

હમારો દેશ છે ન્યારો, પ્રભુ પ્રેમે જણાવાનો,
હમારા દેશમાં શાંતિ, અલખ નામે ગણાવાનો.

* * * *
નહિં પંચ ભુતકા વાસા, હમારા સ્વદેશ બહુ ખાસા,
હમારો દેશ જે બાણે, અનંતા સુખ તે માણે.

* * * *
અખલ 'દેશમે' વાસ હમારા, માયાસે હમ હય ન્યારા.
નિર્મળ જ્યોતિ નિરાકાર હમ, હરદમ હમ ધ્રુવ કા તારા,

* * * *
સંતો સ્વદેશ પ્યારો રે, તેમાં પ્રેમે મહાલો રે.
સ્વદેશ આત્મ અસંખ્ય પ્રદેશી, અનંત ગુણ આધારો રે,
અનંત જ્યોતિ ઝળહળતી ત્યાં, અનુભવ આંખે ભાળો.

* * * *
છતાં શ્રીમદ્ જન્મભુમિને વિસર્યાં નથી.
અમ જન્મભુમિ દેશ તું, સહુ દેશ શિરપર ગાજજે,
અમ જન્મભુમિ માત, તું લીલા ભરી બહુ વાધજે.
* * * *

કવિઓ વઢે શોભી રહો. અમ જન્મભુમિ જન્મ કરી,
વિદવાન પ્રકટો ક્ષત્રિયો, વૈશ્ય પ્રજાઓ સુખ કરી
નંદન સમો શોભી રહો, અમ દેશ ધર્મ સમૃદ્ધિથી,
શુભ શકિતઓ પ્રકટયા કરો, દૈવી જનોની વૃદ્ધિથી.

* * * *
હિન્દ રગેરગ વ્યાપો, ઉત્સાહ શકિત આપો,
છાપો સર્વ ખંડ શિરતાજ, ટાળો દુષ્ટ બળાપોરે. હિન્દ.

* * * *
સ્વદેશી ચીજ ઘરઘરમાં જનો જો વાપરે નકકી
તહા છે હિન્દની ચઢતી, સ્વદેશી રાજની વઢકી.

ખાદી.

શ્રીમદ્ દાર્પકાળથી ખાદીજ વાપરે છે. વિદેશી અપવિત્ર વસ્તુઓનો લાભ તો તેમણે
કપારનો કર્યો છે ને દાલપણુ જાડાં ખાદીનાં કપડાં વાપરી શિળો પાસે વપરાવે છે. શ્રીમદ્ના
ખાદી માટે ઉદ્ગાર:—

સ્વદેશી વસ્તુ વાપરશો. લહુ નીજ દેશનું કરશો.
સ્વદેશી વસ્ત્ર વાપરશો, સ્વદેશી વેશને ધરશો.
સ્વદેશી રૂડી છે ખાદી, ઘણી સસ્તી અને સાદી;
કરી નિજ દેશની યાદી, બનો નહિ ચિત્ત ઉન્માદી.
ટકંતી બહુ વખત ખાદી, થતી નહિ દેશ બરખાદી.
બનો નિજ દેશ હિતવાદી, બનો શૂરા વખત સાધી.

વંદેમાતરમ્—જય ભારતી રણિયામણી સહુ તિર્થને ઘટ ધારિણી.
જય જય રસીલી યોગિની, આર્યો તણી ઉષ્મારણી.
શકિત અનંતી ધારિણી, દુઃખ વારિણી વિશ્વે ભલી.
વણું વિવિધે શોભતી, ભાવેજ વંદે માતરમ્

પ્રભુ વિરહ પદો.

શ્રીમદ્નાં પ્રભુ વિરહ પદોમાં રસની ઝવરને છાંટ ઉત્તમ નિત્ય વેલાષ રહી છે. તેઓ
પ્રભુપ્રેમ પુમારીમાં અસ્ત લયલીન રહી ઝીવત' તેમના સ્તવનો કાવ્યોમા દૃષ્ટિગોચર થાય છે.
જેમનું ભક્ત હૃદય પ્રભુ પ્રેમ હિંચોળે હિંચણ અને પ્રભુ વિરહમાં શ્રી આનંદધનજી શ્રી દેવચંદ્રજી,
શ્રીરાં ગુણસી આદિ તારકાં છે નેમ તેઓશ્રી તરફે છે તે તેમની કૃતિઓમાં આપણે જોઈએ:—

પ્રભુજી પ્રકટ થાવો રે, ઘણું નહિં હવે સતાવોરે !
ગુજ માટે ટળવળતો પૂરો, ઘણું નહિં તલસાવો !

અસંખ્ય પ્રદેશે લગની લાગી, તાપે બહુ ન તપાવો !
મળતાં મળે રહે નહીં છાની, પૂર્ણાનંદ વધાવો !
બુદ્ધિસાગર નિશ્ચય નયને, સામા વેગે આવો !

* * * * *
નથી તુજ વિષુ જરા ગમતું, કહીંના ચિત્ત તો રમતું,
કયું કામણુ અરે કેવું ? થતું જ્યાં ત્યાં પ્રભો તું-તું !

* * * * *
મળ્યા વણુ નવ થશે હાંસી, લગાડો વારના ક્ષણની,
જગત્તું રાજ્ય ઝહન્નમાં, જવા દો તાન તવ લાગ્યુ.

* * * * *
બહાલા પ્રભુ હવે તમારોરે, ક્ષણ ન વિયોગ સુહાય, બહાલા
ધાતો ધાત મળ્યા થકીરે, થાતા એકાકાર.

આનંદો દધિ ઉછળે રે, અનુભવ છે નિર્ધાર, બહાલા
ક્ષણ માત્ર વિયોગનોરે, કોટિ હોવી સમ થાય,

પ્રભો હવે હૃદ થઈ ગઈ, જીવ્યું કેમ જીવાય ! બહાલા
અનુભવ સ્વરૂપી સાયબારે, મળ ઝટ હજુરા હજુર,

બુદ્ધિસાગર સુખ લહે, ઝરમર વર્ષે નૃર ! બહાલા
* * * * *

સુખ્યું વર્ણન આંહો તહારું, કહું કરતું ન મન માફ,
સુરત પર તવ સકળ વારું, દિવાનો હું થયો તું પર !
રહી ના લાજ દુનિયાની, થયું મન ખુબ તોફાની !
ખતો મન વૃત્તિ મસ્તાની ! દિવાનો !
ગમે તે કર હવે તહોયે, લગી લગની નહિં છૂટે.
કરું શું ભાત નહિ તેનું દિવાનો

* * * * *
દિવાનો ભકત હું તહારો, રહું ક્ષણ પણુ નહિ ન્યારો !
બુદ્ધ્યાબ્ધિ પૂર્ણ આધારો ! સદા સોહમ પ્રભુ પ્યારો !

ગુરુભક્તિ

ઉત્કૃષ્ટ ગુરુભક્તિ રંગના ચોળખજીક રંગે રંગાયેલા ક્ષીરદ્ધ ગુરુ વિરહે પીડાતા-શ્રી સુખ
સાગર ગુરુ ગીત ગાતા ગાતાં બોલે છે કે:—

પગલાં પડયાં તહારાં અહો જ્યાં તિર્થ મકારે તે સદા.
તવ પાદની ધુલી થકી નહાતો રહું ભાવે મુઠા ?

તવ પાદ પંથે લોટતાં, પાપો કર્યાં રહેવે નહિં,
 ત્હેં ચિત્તમાં જે માનીયું તે માન્ય મારે છે સહી.
 સેવા વિના વાંચ્યા નથી, ખીજી કરી તવ આગળે !
 તવ બાલુડાના બોલની, કીમ્મત ખરી તુ'તો કરે !
 મુજ દિલ તુજને વેચીયું, બાકી રહ્યું ના કો હવે !
 પ્રત્યક્ષ દર્શન દે મને આ હાસ ભાવે એ હવે.

આ ગુરૂગીતા હૃદય, ભાવવાદી, અર્થ ગાંભિર્યાદી રસવડે પરિપૂરિત હોય તેમાં શિષ્યે ગુરૂના ચરણે પોતાની ગુરૂભક્તિનો કળશ જાગ્યો છે. ગુરૂની પૂર્ણ તથા ભક્તિ કર્યા શિવાય આવા માની શક્ય શકાયજ નહિં. ગુરૂદેવની અંતઃશક્તિ ઉતરે તોજ શિષ્ય મહાન થઈ શકે છે. લાખો વર્ષોના તપથી જે ન અને તે સદગુરૂના ક્ષણમાત્રના શુભાશિર્વદથી થઈ શકે છે એનો આ ભેખરને અનુભવ ધણે અંશે થયો છે.

શ્રીમદ્ પોતાના ગુરૂદેવને ગુરૂદક્ષિણા દેતા ને ત્હેમના ચરણે સ્વાર્પણ કરતાં બણાય છે:-

કવ્વાલી.

ગુરૂજી દક્ષિણા લેશો ?
 હૃદય ચક્ષુ ઉઘાડ્યું મુજ, ખરૂં તે શું ? જણાવ્યું મુજ.
 અનન્ય પ્રેમથી પ્રાર્થું, ગુરૂજી દક્ષિણા લેશો !
 હૃદય લો આ ભલા માટે, ત્હેમારૂં સર્વ છે ત્હેમાં !
 થોડો આ આંખ જુઓ સૌ. ગુરૂજી
 ભલા બેહસ્ત લો મહારા, ચરણપર શિષ્ય મુકું હું.
 ત્વદર્થે પાદ આ બે છે, ગુરૂજી
 સમર્પું કાન બે મારા, સમર્પું જીભ તે લેશો.
 ખરી નિષ્કામની ભક્તિ, ગુરૂજી
 ભવો ભવમાં સદા ભક્તિ, જીવન અર્પણ કર્યું તે લો.
 પ્રતિષ્ઠા કીર્તિ ને ધનની, ગુરૂજી
 અનન્ય શુદ્ધશ્રદ્ધના, સુકોમળ પુષ્પથી પુજી.
 તમારો હું તમે તે હું, ગુરૂજી
 નથી હું ને તમે એવું, સદા જ્યાં ઐક્ય આનંદમય.
 'બુદ્ધિધિ' પ્રેમ લાવીને, ગુરૂજી

ભ. ભા. ૬ પૃ. ૧૬૬

સમાજ સુધારક તરીકે શ્રીમદ્ અનેક પદો રચી સડતા જતા જૈન સમાજને નવું જીવન આપ્યું છે. બાલ લમ, કન્યા વિકાસ-ટ્રસ્ટ વિવાહ, દયા, વિવેક, ન્યાય, પ્રેમ, આદિ શુદ્ધ

વ્યવહારને ઉપયોગી એવા સંસાર સુધારા પ્રકારના તથા મનુષ્ય હૃદયને સુખમાં જોવાનારાં, પવિત્રતા લાવનારાં, ઉપદેશ કાળ રાશિ વિશ્વેષપ્રકારક છે. પતિવ્રતાના પર્વ, પતિવ્રત, સુખ દુઃખમાં સમભાવ, પરાપકાર, દયા, દાન શ્રદ્ધા નિદ્રા સ્વાર્થત્યાગ આદિ વિષયો પર અનેક કાવ્યો શ્રીમદ્ બ્રહ્મ વિશ્વને સોંપ્યા છે, જે તેમના ગ્રંથોમાં જોઈ શકાય.

આનંદ મૂર્તિ.

જેને પ્રભુ સ્વરૂપની ઝાંખી થઈ છે, તે સાચા મરત્યોગી ધ્યાની આત્મજ્ઞાની સદા આનંદમાં અરૂપમાં સિંહની પેઠે વિચર્યા કરે છે.

મરત્ય કવિઓ, અને વિશ્વના વાસ્તવિક સ્વરૂપને જાણનારા સાચા આત્મજ્ઞાની મરત્યોગી આનંદમાં બાહ્ય સંસાર કદીપણ ભંગ પાડી શકતો નથી. શ્રીમદને સદાયે આપણે આનંદ રસમાં ઝીલવા નિહાળીએ છીએ:—

નિભાત્મા રૂપને જાણુ, ટળી જ્ઞાંતિ અનાદિની !
ગમે તેવી દશા મધ્યે, સદા આનંદમાં છેએ ! !
પ્રકટી આનંદ છેલી, હૃદયમાં પ્રકટી.

જન્યુત સંત

શ્રીમદના સમાગમમાં આવનારાઓ અનુભવી શકે છે કે આત્માનંદ મરત્યોગી જોઈએ જન્યુતદશામાં વિહરે છે. જુઓનિરસ આહાર, દિવસમાં એકજવાર લેવો, ઉપદેશ લેવો, બ્રહ્મવું, સાધુ ક્રિયાઓ કરવી અને જન્યુતદશામાં રહી આત્મ સાધન કરવું એ શ્રીમદનો નિત્ય ક્રમ છે. દિવસના કાળમાં કદિ શ્રીમદ નિદ્રા લેતા નથી પણ રાત્રે સુદાંત રાત્રીના મધ્યે તે બાગમાં જરા સંજ સારો થતાં જ શ્રીમદ્ કોણ ? જો જાહેરનો અવાજ કરી ઉઠે છે. આ અપ્રમતદશા-ના ઉગમરૂપે જોઈએ શ્રીમદમાં પૂર્ણ તથા પ્રકટી અવગોચર છે.

ગુજરાતી

ગુજરાતના વતની તરીકે શ્રીમદને ગુજરાતનું પૂર્ણ અભિમાન છે. ગુજરાત પર તેમણે અનેક સુલલિત કાવ્યો રચ્યા છે:—

સહુ દેશથી રણિઆમણો, આનંદ બ્યાં પ્રકટે ઘણો !
વાહ ! કુદરતી સોહામણો, ગુજરાત પ્યારો પ્રાણ છે !
વાહ સ્વર્ગ નંદન વન સમી, કુદ્રત તણી લીલા ઘણી !
શુભ આંખની કીકી સમી ! ગુજરાત.

લાલન

પ્રજ્ઞના અનન્ય સેવક બંદાને લાલન કહે છે. પ્રેમ ભક્તિથી ઉભરાતો, સ્વાર્થથી માટે તૈયાર, નેત્રમાંથી માત્ર પ્રેમને હૃદયમાંથી માત્ર સદ્ભાવનાજ વેરનારા લાલન કહી શકાય. આવા

સ્વરૂપને કોઇ વિરલાભ પામી શકે. અનુભવી શકે. શ્રીમદ્ પ્રભુ પ્રેમમાં મસ્ત બની, પ્રભુ નામની પ્રેમભક્તિ રૂપ આંખથી અલભસ્ત બની ઉઠી સ્તવે છે:—

હમે લાલન બન્યા છૈયે, પ્રભુ મહાવીરના નક્ષો,
અમે સાફી ખરા ખાખી, ખુદા મહાવીર છે સાંકી. હમે.
શરીઅતથી ગયા આઘા, તરીકતના કર્યા વાઘા,
હકીકતના થયા લાગા, રહ્યા નહિં દિલમાં ડઘા.
મળી તાકાત મારિકતની, રહીના ભકિતમાં ખાકી. હમે.
પ્રભુએ પ્રેમની ખ્યાલી, હમારા હોઠે અડકાડી,
નથી મગદુર ખીબની, ઉતારે શિર શરવાડી. હમે.

વાહ લાલન ! ધન્ય લાલન ! સાચો પ્રભુ ઈસ્ક જમાવી હૃદયમાં રંગેરંગમાં પ્રભુ રટના દહેરો ઉછાળે, અરે ખુદ પ્રભુમય બની જાય, એ સત્ય લાલન ! પ્રેમધેલુડા લાલન ! તને તો વંદનજ છે.

બાપાની ઝડઝમક.

બાપાની ઝડઝમક માટે શ્રીમદ્નાં સંખ્યા અંધ કળ્યો પડેલાં છે. જે કળ્યો બાપા, સાહિત્ય, રસ, અર્થ ગાંભિર્યાદિ શુભ સુમંડિત હોષ, જે તે વિષયને આપણા સન્નિધિ સુતિમાં જરી થકે છે. વર્ષામાં રાશુબ દેવીનો વિલાપવાળુ કાવ્ય જોઇએ:—

આકાશે ઘન ઘોર છવાયું વાદળુ, ઘન ગગડાટે વર્ષે મુશળ ધારજો,
ચક્રમક ચમકે વિજળી પડતો કાટકો, ખીતા તેથી ખીકજી નરને નારજો.
તેમ શ્યામ વિજી વર્ષા વેરજી થઇ રહી.

* * * * *
શ્રાવણુ બ્રાહ્મરવો ઝરમર વરસી રહ્યો રહ્યો,
નનમાં પડતું નહિં ધરી ક્ષણુ ચેન જો.
જેમ મેઘ વિજી મન ચાતક તલસી રહ્યું,
વિરહું સર્પના વિષની લાગી ઘેન જો.
ભ. ભા. ૮ પૃષ્ઠ ૧૪૭

આ શિવાય બાપાની ઝડઝમક માટે હજારો કળ્યો મળી આવશે.

સર્વદર્શનની જાણ.

શ્રીમદ્ સર્વ દર્શનના જાણુ છે. તેમની પાસે જૈન ક્ષેત્ર ત જૈનેતર જીવાસુઓનો મોટો સમુદાય હમેશાં ધર્મચર્ચાને રુદ્રોપનો લાભ લે છે. જ્ઞાનાનંદ હુટે છે. બ્રહ્મજી, પાટીદાર, ક્ષત્રી વૈષ્ણીક મુસલમાન, પારસી, અલ્લખ આદિ સાહઆવાંધ બડોતો શ્રીમદ્ પર પ્રાણુ પાથરે છે. અલ્લ સૌને ધર્મના સત્ય સ્વરૂપને સમજાવવા પડે છે.

શ્રીમદ્ આનંદધનજી કહે છે તેમ.

ષટ્ દર્શન જીન અંગ લાણી જે

તેમ ષટ્દર્શનને ષટ્દર્શનવાદીઓને પોતાના અંગજીવ બનાવવા માટે સર્વદર્શનનું જાણ-પણું જોઈએ ને તે શ્રીમદ્નામાં પૂર્ણ તથા છે. શ્રીમદે જૈન દ્રષ્ટિએ ઇલાવાસ્થાપનિષદ (વેદનું બાવાર્થ પૂર્ણ વિવેચન) બાપંતર, કૃષ્ણગીતા, આત્મકૃષ્ણ, આદિ રચેલા અથો તેની સાક્ષી પુરેછે.

પ્રખર વક્તા,

શ્રીમદની વ્યાખ્યાન શૈલીથી વડોદરાના શ્રીમંત સરકારે એ બાર શ્રીમદને બોલાવીને, તથા બીજા રામ રજવાડા ઠાકોરો આદિ ધર્મ અવળું કરી મુન્દ બન્યાના કાખલા મોજીદ છે. તેઓ ચોર ચોતરજી ઉપદેશ આપવો પસંદ કરે છે. તેમના વ્યાખ્યાનમાં હમેશાં જૈનો જેટલોજ જૈનેતર વર્ગ હાજર હોય છે. કેટલાયે મુસલમાનોને અલગે તેમના અનન્ય બકતો છે, જેમને શ્રીમદે સદ્બોધ આપી સુધાર્યા છે ને મહાજ્ઞાની બનાવ્યા છે. ઉચા અવગણી તરીકે શ્રીમદના અત્યંત બાતો સમાગમ કરવા લાયક છે. શ્રીમદ પ્રખર વક્તા તરીકે એક અદ્વિતીય વ્યક્તિ છે. અને આ વક્તૃત્વ તે બુદ્ધ-નિરસ નહિ પણ, આત્મજ્ઞાન, રસ, અલંકાર, સ્વાભાવ, ને ઈતિહાસના જાણપણા સાચેનું હોય છે એજ જાણવા લાયક છે.

અવળી વાણીના નમુના.

શ્રીમદના કાવ્યના ઉત્તમ નમુનાઓ સાથે અવળી વાણીના નમુના પણ પરિશિષ્ટમાં આપ્યા છે જે વાંચકે જોઈ લેવા.

અંથ પરિચય.

ગુજર બાપાના સમર્થ લેખક તરીકેના શ્રીમદના મહાન ગદ્ય અથો વિશ્વમાં વિલસી રહ્યા છે.

કર્મયોગ-૧૦૦૦ પૃષ્ઠનો ભગવદ્ ગીતાના જોટાનો સંસ્કૃત તથા ગુજરાતી ટીકા સાચેનો મહાઅથ છે. જેમાં કર્મયોગનું સ્વરૂપ વિશ્લેષણ દ્રષ્ટિએ સમગ્રજ્ય છે.

શ્રી આનંદધન પદ બાવાર્થ સંગ્રહ.

શ્રીમદ્ આનંદધનજીના ૧૦૮ પદોપર આધ્યાત્મિક દ્રષ્ટિએ-વિદ્વાતપૂર્ણ વિવેચન સાચેનો ૮૦૦ પૃષ્ઠનો અંથ.

પરમત્મ જ્યોતિ ૫ ૫૦૦ પરમાત્મ દર્શન, ૫. ૪૨૫ પત્ર સદુપદેશ, ૫ ૬૦૦ ધર્મિક અથ સંગ્રહ (૫ ૧૦૦૦) વચનામૃત ૫. ૩૦૦, યોગદીપક ૫ ૨૫૦ જૈન ઐતિહાસીક રાસમાળા ૫ ૨૭૫, આદિ અનેક ગુજરગદ્ય અથો તથા ભજન સં. ભા ૧ થી ૧૦ તથા અન્ય ગુજર બાપા તથા હિન્દી બાપાના તેમજ શુદ્ધે પયોગાદિન અનેક સંસ્કૃત અથો નજરે જોયા શિવાય તેની મહત્તાનો ખ્યાલ ન આવી શકે.

શ્રીમદ્દની લેખન શૈલી સરળ ભાવવાદી અને ઝડપી તેજ ગતિએ ચાલે છે. પોતે હમેશાં લખતાજ હોય છે. લખી લખી આંગળીઓને સખ્ત આંટણુ પડી ગયાં છે. વર્તમાન કાલીન જૈન યા જૈનેતર કોમતા અન્ય સાધુ, આચાર્ય આટલા વખતમાં લગભગ ૧૦૫ જેટલા ગુર્જર, હિન્દી, સંસ્કૃત મહાગ્રંથો પોતે જાનેજ લખવાનું જાણમાં નથી. આવા ઉત્તમ આત્મજ્ઞાન ભર્યા ગદ્ય પદ્ય મહાગ્રંથોના મહા લેખક તરીકે ભારત વર્ષમાં અગ્રસ્થાને કહેલા આ મહા લેખકને જોતાંજ, જાણે તેમના ગળામાં દેવી સરસ્વતી સ્વહસ્તેજ વિજય માગન અર્પી હોય એવો ભાસ થાય છે.

અમ સેંકડો ગદ્યાપદ્ય ગ્રંથો લખી ગુર્જર ભાષા સાહિત્યની અભિવૃદ્ધિમાં શ્રીમદે કેટલો ફાળો આપી તેને સમૃદ્ધને વૃદ્ધિશત કયું તે સ્પષ્ટ છે. નમન આ ઉત્કૃષ્ટ જૈન ગુર્જર સાહિત્ય કારને શું લખવું ? કેટલું લખવું. દીપા જળથી સમૃદ્ધનું માપ જતાવાનો પ્રયાસ હાંરીપાત્રજ થાય, તેમ મારો આ પ્રયાસ છે. શ્રીમદ્દના શતાધિક ગ્રંથોનો પરિચય થોડા પાનમાં, અને શ્રીમદ્દને પોતાનો પરિચય થોડા શબ્દોમાં આપવો, એ કેમ બી શકે ? શ્રીમદ્ ગૌર ગુર્જર સાહિત્ય પિપાસુઓએ તો શ્રીમદ્દના મહાગ્રંથો મેળવી અવખોતવાજ છૂટ છે.

શ્રીમદ્ અત્યારે ભારતરૂપના પૃથ્વી તલને પાવન કરતા, પોતાની અમૃત વાણ્ઠી સુખોષ્ઠ વર્ષાવતા વિભરી ન્હા છે. લગભગ ૫૦ વર્ષના ઉમ્મર થવા છતાં શરીર નરમ હોવાં છતાં અલ લેખનનું મહાકાર્ય અવિરલ ચાલુજ છે. વિશ્રાંતી શું છે તે શ્રીમદે જાણ્યુંજ નથી. શ્રી શાસન દેવ ! શ્રીમદ્દને વિશ્વોપકારક સહસ્ત્રાવધિ ગ્રંથો આલંબવાનું આત્મમગ્ને દીર્ઘાયુ આપો એમ ઇચ્છી વિરમાય છે.

જેના વાણિ વિલાસમાં વિમલતા, સ્વાદવાદ વિદ્યાતણી,
શાંતિ સંયમ તિવ્ર સ્થાનુભવની, હૃદયે વહે નિર્મળી !
પરભાવે નવ લેશ રકત રમતા આત્મોપયોગે ઠરી !
તે શ્રી સદ્ગુરુ “બુધ્ધિસાગર” દૃષ્ટા રસ ભિંદુ લેધો મણિ

પાદર
વંશાખ સદ્ ૯ }

ૐ શાંતિઃ શાંતિઃ શાંતિઃ

परिशिष्ट अ

આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી કૃત

ગુજરાતી, હિન્દી, સંસ્કૃત ગ્રંથોની યાદી.

પ્રકાશક. શ્રી અધ્યાત્મ જ્ઞાન પ્રસારક મંડળ, વકીન મોનહી, પાદરા.

નંબર	પુસ્તકનું નામ.	કલાં રચ્યુ.	પૃષ્ઠ.	ક્રિંમત.	ભાષ.	સાલ.	રિમાર્ક.
૧	શ્રી આનંદજન પદ બાવાયં સંગ્રહ	પાદરા	૮૦૦	૨-૦-૦	ગુજરાતી	૧૮૬૮ અક્ષય તૃતિયા	
૨	કર્મ શોભ	અમદાવાદ	૧૦૦૦	૩-૦-૦	સં. ગુ. વિવેચન	૧૮૭૩ મહા શુદી ૧૧	
૩	ધાર્મિકગદ્ય સંગ્રહ અને	પેથાપુર	૯૭૬	૩ ૦-૦	ગુજરાતી	૧૮૭૩ આશી વદી ૩	
૪	પત્ર સદૃષ્ટિ બા-૧	"					
૫	પરમાત્મ જ્યોતિ.	અમદાવાદ	૫૦૦	૦-૧૨-૦	ગુ સંસ્કૃત	૧૮૮૬ માગશર શુ. ૭	આપડ શુ. ૫.
૬	પરમાત્મ દર્શન.	મેહસાણા	૪૨૫	૦-૧૨-૦	" ,	૧૮૬૯	શુ. ૫.
૭	પત્ર સદૃષ્ટિ. બા-૨	વિહાર	૫૭૫	૧-૮-૦	ગુજરાતી અને હિન્દી	૧૮૭૯ બાદરા	ગુજરાતી-આળ
૮	ભજન સંગ્રહ બા-૧ આશી-૧ લી.	વિહાર	૨૦૦	૧-૦-૦	ગુજરાતી અને હિન્દી	૧૮૬૫ કૃતિક	બોધની ચાર આ
૯	ભજન સંગ્રહ બા-૨	"	૨૩૬	૦-૮-૦	"	" માગશર શુ. ૧૧	વાતઓ થઈ છે.
૧૦	ભજન સંગ્રહ બાગ-૩	કાવીંદા	૨૧૫	૦-૮-૦	ગુ-હિન્દી	" આશી શુ. ૧૦	
૧૧	ભજન સંગ્રહ બાગ-૪	વિહાર	૩૦૦	૦-૮-૦	ગુજરાતી	૧૮૬૭ પોષ શુ ૧૧	
૧૨	ભજન સંગ્રહ બાગ-૫	વિહાર	૧૮૦	૦-૬-૦	ગુ-હિન્દી	" જ્યેષ્ઠ શુ ૮	
૧૩	અધ્યાત્મ ભજન સંગ્રહ	વિહાર	૨૦૦	૦-૧૨-૦	ગુજરાતી	૧૮૬૮ જ્ઞાન પાચમી	
૧૪	ભજન (ગ્વાલીકાવ્ય) સંગ્રહ બાગ-૬	સુપાઈ	૧૬૦	૦-૮-૦	"	૧૮૬૯ જ્યેષ્ઠ શુ. ૧	
૧૫	ભજન (કાવ્ય) સંગ્રહ બાગ-૭	વિહાર	૮૫૦	૩-૦-૦	ગુજરાતી તથા હિન્દી	૧૮૭૩ આ. શુ. ૧૫	
૧૬	ભજન સંગ્રહ બાગ-૮	પેથાપુર	૫૮૦	૧-૮-૦	ગુ. હિન્દી. સંસ્કૃત	૧૮૭૯ આ. શુ. ૨	
૧૭	ભજન સંગ્રહ બાગ-૯	વિગપુર	૨૦૦	૧-૦-૦	ગુ-હિન્દી	" આ. શુ. ૧૫	
૧૮	ભજન સંગ્રહ બાગ-૧૦	"	૩૦૦	૦-૧૪-૦	ગુ-માર્મધી	૧૮૬૭ના જ્યેષ્ઠ વ. ૫	
૧૯	વચનામૃત (પૃથક્)	સુપાઈ	૨૭૫	૧-૦-૦	ગુજરાતી	૧૮૬૯	
૨૦	જૈન ઐતિહાસિક રાસમાળા.	"					

નંબર.	પુસ્તકનું નામ	કથા રચયું	પૃષ્ઠ.	ક્રિંમત,	ભાષા.	સા.સ.	રિમાક
૨૧	યોગહોષ ને યોગસમધિ	સુગત-કુમ્ભ	૨૫૦	૦-૪-૦	ગુ. અંતે સંસ્કૃત	૧૯૬૬ ચૈ. શુ. ૧	શ્રી આતેધાર થાપ છે ત્રી. આ. સમુલ્લે
૨૨	ધાતુ પ્રતિમા લેખ સંગ્રહ ભાગ-૨	પેથાપુર	૩૨૫	૧-૦-૦	ગુ-માગધી	૧૯૭૩ વૈ. વ. ૧	
૨૩	તત્ત્વ મિંદુ	અમદાવાદ	૨૩૦	૦-૪-૦	ગુજરાતી	૧૯૬૬ આ. શુ. ૬	
૨૪	અધ્યત્મ વ્યાખ્યાન માળા	માણસા	૨૦૦	૦-૪-૦	"	૧૯૬૪ આ. શુ. ૫	
૨૫	ગુરૂ લેખ આઘી-૧		૧૭૫	૦-૪-૦	"	૧૯૬૭	શ્રી આતેધાર થાપ છે ત્રી. આ. સમુલ્લે
૨૬	મહુલી સંગ્રહ ભાગ-૧ આ. ૧-૨-૧		૧૧૦	૦-૩-૦	"	૧૯૭૬ ચૈ. વ. ૫	
૨૭	મહુલી સંગ્રહ ભાગ-૨		૧૨૫	૦-૪-૦	"	૧૯૭૭ ગુરૂ પ્રાણમા	
૨૮	ગુરૂ ગીત મહુલી સંગ્રહ	સાણુંદ	૨૦૦	૦-૧૨-૦	"	૧૯૬૯ કા. શુ. ૫	
૨૯	પૂર્ણ સંગ્રહ (મૃદત)	મહેસાણા	૪૦૦	૧-૦-૦	"	૧૯૬૭ આ. વ. ૧૧	આવૃત્તિ બી. તૈયાર થાય
૩૦	નિર્ણય યાત્રાનું વિમાન.	દમણ	૭૮	૦-૧-૦	"		
૩૧	૩૧ શ્રાવક કર્મ સ્વરૂપ ભાગ-૧	મુન્નાભ	૪૦	૦-૧-૦	"	૧૯૬૭ ચૈ. શુ. ૫	
૩૨	આત્મતત્ત્વ દર્શન	પેથાપુર.	૪૦	૦-૧-૦	"	૧૯૬૭ ચૈ. વ. ૫	
૩૩	ભારત સહાર શિક્ષણ પદ્ય ૧૫૫.	વિજ્ઞાપુર	૧૦૦	૦-૮-૦	ગુ. માગધી	૧૯૭૩ આ. વ. ૧૦	આવૃત્તિ બી. તૈયાર થાય
૩૪	પ્રતિષ્ઠા પાત્રન.	પેથાપુર	૧૭૫	૦-૧-૦	ગુ. સંસ્કૃત	૧૯૭૪ ચૈ. શુ. ૧	
૩૫	વિજ્ઞાપુર વૃત્તાં. આ-૧	વિજ્ઞાપુર	૧૦૦	૦-૫-૦	ગુ.	૧૯૭૩ કા. વ. ૪	
૩૬	મિત્ર મૈત્રી.	પેથાપુર	૧૫૦	૦-૪-૦	ગુ.	૧૯૭૧ ચાતુર્માસ	
૩૭	જીનોપનિસદ્	"	૫૦	૦-૮-૦	ગુ. સં.	૧૯૭૪ આ. શુ. ૪	આવૃત્તિ બી. તૈયાર થાય
૩૮	શિષ્યે પતિસદ્	સુરત	૫૩	મુ. પ્ર. બેટ	ગુ.	" આદ્યદ શુ. ૨	
૪૦	ગુણાનુસંગ કુલક	મેસાણા	૨૫	૦-૧-૦	ગુ.	૧૯૬૬ આવણ	
૪૧	દેવવદન સ્તુતિ સ્તવ. સંગ્રહ.	અમદાવાદ	૧૫૦	૦-૪-૦	માગધી ગુજરાતી	૧૯૭૮ અરવિંધમા	
૪૨	આત્મપ્રદીપ	મુલ-મદરા	૩૧૫	૦-૮-૦	ગુ.	૧૯૬૫ ને શુ ૧૩	આવૃત્તિ બી. તૈયાર થાય
૪૩	અનુભવ પદ્યગીરી.	ડી-વિજ્ઞાપુર	૨૫૦	૦-૮-૦	સંસ્કૃત અંતે ડીઘા		
૪૪	સન્નિશાન.	અમદાવાદ	૩૫૦	૦-૮-૦	ગુ.	બીજા આ. શુ. ૫	
૪૫	કન્ય પિકાપ દોષ	સૌરાષ્ટ્ર વિહાર	૧૪૦	૦-૪-૦	ગુ.	૧૯૬૨ ને. સં. ૫	

नं०	पुस्तकं नाम.	कथा रचयु.	पृष्ठ.	किंमत.	भाषा.	साक्ष.	दिनांक.
४६	विनायकविष्णु.	पादरा	१००	०-२-०	गु.	१८६२	
४७	नैन धर्मनी प्राचीन अवीचीन स्थिति.	अमहावाह	१००	बाटे	गु.	१८६८ आ. व. प	
४८	पूज्यसंग्रह (वसु)	साधुई	५०	०-२-०	गु.	१८६८	
४९	अत्म शिक्षा.		७५	आमुल्य	गु.	१८७१	
५०	अध्यात्मशास्त्र प्रथम आवृत्ति.	पादरा	१००		"	१८५८ पो. पुष्पिभा	
५१	"	पादरा	१२५	०-३-०	"	१८६९	
५२	अच्छातप्रभुपदा—तथा नैन गीता.	पादरा	६००	१-०-०	"	१८७३ व. व. प	
५३	सुप्रसागर अरुणीता.	साधुसा	१२५	०-४-०	"	१८७१ मका शु १५	
५४	सामरभत युष्म-शिक्षा काल.	वरसोसा	२००	०-६-०	"	१८७२ यागुभासि	
५५	पदव्य विचार	पादरा	२५०	०-४-०	"	१८५८ इ. शु. प	
*५६	आगम सारोद्धार.	पादरा	४७०	०-६-०	गु.	१८७८ अक्षयनविभा	श्रीटीसभा रे.
५७	रविसागरल्ल यरिन ते शोक विनाशकग्रंथ.	पादरा	६०	आमुल्य	गु.	१८५८ पो. शु. प	का. वि. भाटे
५८	आत्म प्रमथ.	साधुई	५०	"	गु.	१८६३ आ. शु. १५	मथुर
५९	तत्त्वज्ञान द्विपीक.	विहार	१५०	"	गु.	१८६२	श्रीभदता नैन
*६१	श्रीभद देवमंडल (प्रस्तावना)	पादरा	१२४	२-०-०	संस्कृत भाषाशुल्कराती	१८७४ व. शु. १	पत्रभा आ मे
*६२	श्रीभद देवमंडल भा-२ (प्रस्तावना)	पादरा	१०२८	३-८-०	"	१८७५ आ. शु. ३	लेणोता सं.अ.क.
*६३	कर्मचक्री टीका भाषांतर	पादरा	१२००	३-८-०	"	१८७६ मा. शु. २	श्रीभद देवमंडल
६४	आत्मशक्ति प्रकाश		८००	३-०-०	संस्कृत		इत.
६५	आत्मदर्शन गीता						अनर्थासि सहीत
६६	दान द्विपीक						
६७	पूज्यसंग्रह अष्टप्रभारीने वास्तुपूज						
६८	श्रीभद यशोविष्णुल्ल निष्पद्यु.सा. प.भाटे						
६९	ध्यान विचार आत्मानंद सभासि						
७०	प्र.श. कर्णे						
७१	तत्त्व विचार.						
७२	सामरभत						

नं०	पुस्तकसुं नाम.	क्यां रच्युं.	पृष्ठ.	किंमत.	भाषा.	साध.	रीमार्क.
८२	जेतन शक्ति.						
७३	वर्तमान संघारो						
७४	परमार्थ निराकरण						
७५	मुक्तिप्रदाय मा-संग्रह भा १						
७६	मुक्तिप्रदाय मा-संग्रह भा २						
७७	श्रीमत् सयाजीराव पासे आपेला						
७८	श्रीमत् सयाजीराव पासे आपेला						
७९	शत्रुंजय रास प्रस्तावना व्यास						
८०	भौतिक (हिंसा+पुनर्जन्म)						
८१	बौद्धिक प्रकरण प्रस्ता.						
८२	गुरुजीता-प्रस्तावना						
८३	गुरुजीता-प्रस्तावना						
८४	गुरुजीता-प्रस्तावना						
८५	गुरुजीता-प्रस्तावना						
८६	गुरुजीता-प्रस्तावना						
८७	गुरुजीता-प्रस्तावना						
८८	गुरुजीता-प्रस्तावना						
८९	गुरुजीता-प्रस्तावना						
९०	गुरुजीता-प्रस्तावना						
९१	गुरुजीता-प्रस्तावना						
९२	गुरुजीता-प्रस्तावना						
९३	गुरुजीता-प्रस्तावना						

નંબર	પુસ્તકનું નામ.	ક્યાં રચ્યું.	પૃષ્ઠ.	કિંમત.	ભાષા.	સાળ.	રીમાર્ક.
૯૪	અણિકુલોદય				સંસ્કૃત		
૯૫	કૃષ્ણ ગીતા.				"		
૯૬	સંધ્ય કર્તવ્ય ગ્રંથ				"		
૯૭	પ્રગ્ન સમાજ કર્તવ્ય ગ્રંથ				"		
૯૮	શોક વિનાશક ગ્રંથ				"		
૯૯	ચેટક ભોધ ગ્રંથ				"		
૧૦૦	સદ્ભવના સુભોધ ગ્રંથ				"		
૧૦૧	સ્નાત્ર પૂજા						
૧૦૨	જૈન ધર્મ અને ખ્રિસ્તી ધર્મનો સુકાભલો						
૧૦૩	વિભાગર વર્ણાંત.						
૧૦૪	આત્મ પ્રદીપ						
૧૦૫	ભાલ ભાજપતરાવ અને જૈન ધર્મ						
૧૦૬	સદગુરુ સ્વરૂપ.						

પ્રેસમાં છપાય છે
સંશોધી પૃષ્ઠ
આવૃત્તિઓ

* આ નીચાનીવાળા ગ્રંથોના મૂળ રચયીતા બીજાઓ છે જે શ્રીમદ્ના સહિપદશથી ભાષામાં લખાયાનું થયેલ છે.

પરિશીષ્ટ વ.

શ્રીમદ્ના કાવ્યોની વાંતગી.

૧ વંદનાતરમ

૨ દેહ તંબુરો (થોગપદ)

૩ આત્મ સ્વરૂપ કૃષ્ણ.

૪ ભારત દેશ.

૫ વર્ષા ઋતુમાં રાજેમતીનો વિલાપ (ભાષાની ઝડઝમક)

૬ આંતરીક શુદ્ધ પ્રેમ (સાન સાહિત્ય)

૭ મનોવૃત્તિને.

૮ આત્મ પ્રભુની શોધ.

૯ થોગપદ

૧૦ } અવળી વાણીનાં ત્રણ પદો.

૧૧ } (હિન્દી)

૧૩ પીઝ અમિરસ પ્યાલી.

૧૪ દેખો આત્મ નૂરા (હિન્દી)

૧૫ અનુભવ ભાંગ. (હિન્દી)

હરિમાત.

જ્ય ભાડતી ! રળિયામણી ! સહુ તિથને ઘટ ધારિણી.
જ્ય જ્ય રંચીલી યોગિની ! આર્યો તારી ઉદ્ધારિણી.
શક્તિ અનંતી ધારિણી, દુઃખ વારિણી વિશ્વે ભલી.
વર્ણુ વિવિધે શોભતી. ભાવેન વંદે માતરમ્ ૧

તુજ આરતી ભાનુ બન્યો, તારા શશી છે ચંદ્રવો !
કરના નવગ્રહ સેવના, કરતાજ દેવો ઉત્સવો !
ધર્મી જનોને ધારિણી, પ્રદાણી રસંથી રેલતી.
શ્રુતિ હંસવાહિની નિર્મળી. ભાવેન. ૨

હુટો હણે તે કારણે, તું ચડિકા કાલી ખરી.
જ્ય મોહ રાક્ષસ નાશિકા, સંતાન પાલક જ્ય કરી !
સ્વાતંત્ર્ય શક્તિદાયીની, જીવંત જનતા વાહિની.
મહાદાને હુરે કરે, ભાવેન. ૩

શ્રદ્ધાળુમાં શક્તિ ભરે, નાસ્તિક સંશયી જન ખરે,
તુજને ભજે જે ભાવથી, તે ભાવ કૃપા અર્પણ કરે.
પ્રસવેજ જ્ઞાની ભકતને, શૂરા જનોને નિર્મળી.
ચક્રેશ્વરી પદ્માવતિ. પ્રીયાજ વંદેમાતરમ્ ૪

શ્રુત જ્ઞાન શક્તિ ધારિણી, ધર્મો અસંખ્ય પ્રચારિણી
આરિત્ય દર્શન દાયિની, રહેતી સદાય સોહાગિની,
ગાયત્રી ભક્તેરાં ગાયકે, ત્હારાંજ ગાવે રસધરી.
જયોતિ પ્રકાશક ભાસ્કરી, ભાવેન વંદે માતરમ્ ૫

સંકટ થકી ઝટ વારતી, દુઃખોદધિથી તારતી.
સત્યપ્રદાતા શારદા, ભકતો સકલ ઉદ્ધારતી,
નવ નવ રસે વહેતી રહે, પર્યાય નવ નવ ધારતી.
અજવાળતી નિજ કુખને, ભાવેન ૬

ચૈતન્ય જડ શક્તિ ભર્યાં, તુજ પુત્ર જગ ઉદ્ધારશે.
અધ્યાત્મ શક્તિયો વડે, તુજ મુખ જગ અજવાળશે.
સ્વાતંત્ર્ય પ્રાપ્તિ સત્યને, મુખ શાંતિ જગ ફેલાવશે,
અધ્યાત્મ અંબા મારતી માવેન વંદે માતરમ્ ૭

દેહ તંબુરે !

યોગ પદ.

દેહ તંબુરે સાત ધાતુનો, રચના તેની બેશ બની.
ઇંડા પિંગળા શુષ્કભૂષા, નાડીની શોભા અજબ બની.

ત્રણ તારની ગેબી રચના, ત્રણ અંગુલીથી વાગે.
અષ્ટ સ્થાનથી શબ્દ ઉઠાવે, મન મોહન મીઠું વાગે.

અનેક રાગને અનેક રાગણી, ચેતન તેનો ગાનારો.
રજસ્તમો શુભ સત્વભાવના, જે આવે તે ગાનારો.

પિંડ અને બ્રહ્માંડ ભાવને, દેહ તંબુરાથી ગાવે.
વૈખરીથી બાહિર શુભાવે, મધ્યમા પ્રેરક થાવે.

પરા પસ્યંતિથી ગાનારો, અલખ અલખ ઉચ્ચરનારો
શ્રુત પ્રયોગે પરાપસ્યંતિ, ભાષામાં તે ગાનારો.

દેહ તંબુરે અલખ ધૂનમાં, પરાપસ્યંતિથી વાગે.
બગૃત તુર્યાવસ્થા માંહિ, ચેતન યથા ક્રમે જાગે.

દેહ તંબુરે શ્રી તિર્થંકર, વગાડતા વૈખરી યોગે.
શબ્દ શુભિને લવ્યજીવો તસ, જ્ઞાન કરે અનુભવ યોગે.

દેહ તંબુરે વગાડનારો, ચિદાનંદ ઘટમાં પોતે.
બુદ્ધિસાગર અલખ ધૂનમાં, અનંત સુખ છે વૈરાગ્યે.

ભજન સંગ્રહ-ભાગ-૩-૫-૬૭

આત્મ સ્વરૂપ કૃષ્ણ !

(હવે મને હરિ નામનો નેહ લાગ્યો-રાગ)

રમજો રંગે કૃષ્ણજી (ચિતનજી) રંગમાં રે રાચી.
સમજીને વાત આતો સાચી રે !-રમજો.

અસંખ્ય પ્રદેશી આર્ય ક્ષેત્રમાં-સુમતિ યશોદાના બાયા;
વિવેક નંદના તનુજ સોહાયા, શમતા વૃજ દેશે આચારે. રમજો.

સ્થિરતા રમણતા રાધાને લક્ષિમ, તેહના પ્રેમમાં રંગાયા,
ધારણા દ્વારકામાં વાસ કર્યો ફડો, ચરણ વસુદેવ રાચારે. રમજો.

ભાવ કયા દેવકીનારે છોડ, આકાશ ઉપમાથી કાળા;
અનુભવ દ્રષ્ટિ મોરલીનાનાદે, લયલાગી લટકાળારે ! રમજો.

સાત નયોના વાકયોની મટકી, વેચે મૈયારણ સારી;
ક્ષયોપશમ જ્ઞાન વૃત્તિ અહિરણુ આત્મજ્ઞાન દહિ ધારીરે. રમજો.

લેહજ્ઞાન દ્રષ્ટિ લકુટીથી ભાગી, તત્વામૃત દહિં ચાખ્યુ;
ગિર્વાણીના ધારી ગિરધારી જ્ઞાનીએ ભાવથી એ ભાંખ્યુરે. રમજો.

આત્મ ધ્યાનનો રાસ રમાડીને, આનંદ વૃત્તિઓને આપો;
રાગદ્વેશાદિક મોટા જે રાક્ષસ, તેહને સુગમાંથી કાપોરે; રમજો

નિશ્ચય વિશ્નુ, વ્યહવારે કૃષ્ણ, અવતારી જીવ પોતે !
આત્મ કૃષ્ણને આત્મજ વિશ્નુ, બોજે શોદને તું ગોતેરે; રમજો

અધ્યાત્મથી કૃષ્ણ છે આત્મ, ઔદયિક જલધિ નિવાસી,
થરભાવ નાગરાજ જીતીને ઉપર, પોઢયા છે વિશ્નુ વિલાસીરે; રમજો

નિજગુણ કર્તા-પરગુણ હરતા, આત્મ કૃષ્ણ કહેવાયા,
સમન્વયા વિષુ તાણુતાણુ કરાને, અંતર લેહ કોન પાચારે; રમજો

આત્મ કૃષ્ણને ભાવોને ગાવો, લેજો માનવ ભવ ઢહાવો;
બુધ્ધિસાગર હરિ આત્મ રાયા, અંતર દૃષ્ટિથી ધ્યાવોરે. રમજો.

ભજન-સંગ્રહ-ભાગ ૧ પૃષ્ઠ ૨૨૩

ભારત દેશ

અમારો આતમ ભારત દેશ, તેમાં પૂર્ણાનંદ હમેશ,
 જ્ઞાનની ગંગા. શમતા થમુના, નિર્મળ વહે સદાય;
 બ્રહ્મ જ્ઞાનની બ્રહ્મપુત્રા શુભ શાંતિ સિંધુ વહાય—અં
 શુદ્ધાપયોગિ સરસ્વતિ શુભ, વહેતી આર્ય પ્રદેશ;
 શુભ વૃત્તિ રૂપ અનેક નદિઓ, ટાળે તન-મન કલેશ—અં
 સેવા રૂપ છે દક્ષિણ નીચે, પગ લંકાં સુખકાર;
 શિર્ષ વિચારોનો હિમાલય, શિવ કૈલાસ છે પાર—અં
 તુર્યાવસ્થા તિબેટ શોભે, કાશ્મીર સામ્ય સ્વભાવ;
 શુદ્ધભાવ સિદ્ધાચળ પર્વત, ઉચ્ચતા આયુભાવ—અં
 સત્ય પરાક્રમ છે પંજાબજ, સિંધુ શૌર્ય સ્વભાવ;
 કઠીન તપતે કચ્છ દેશ છે, સૌરાષ્ટ્રજ શુભદાવ—અં
 અહિંસા શુભ ગુર્જર દેશજ, મારવાડ શુભ માન;
 માલવ મૃદુતા વિદ્યા ચેદી. બંગ પ્રભુ શુભગાન—અં
 કાશી અયોધ્યા ભક્તિ ઉપાસન, પ્રભુ વિવેક વિહાર;
 સત્ય વિચારજ વરાડે જાણો, દક્ષિણ ધર્માચાર—અં
 ધર્મ કુશલતા કણ્ઠાટક છે, દાવિડ ઉત્તમ જ્ઞાન;
 મહારાષ્ટ્ર છે આતમ મહત્તા, ધારવાડ પ્રભુ તાન—અં
 સંતો વૃક્ષો ડગલે ડગલે, અસંખ્ય દિવ્ય પ્રદેશ;
 ત્રણ દિશાએ વિદ્યાસાગર, જલ સ્થલ શુભ પ્રવેશ—અં
 પુણ્ય કર્મ છે અનેક તીર્થ, પિંડે તે બ્રહ્માંડ;
 પર બ્રહ્મ મહા વીર પ્રભુ રવી, ઉગે નૂર આસ્માન—અં
 શ્રદ્ધા આરબ દેશ મઝાનો પ્રીતી તેજ ધરાન;
 તુર્કસ્થાન છે તત્ત્વ પ્રતીતિ, બળ અફગાનીસ્તાન—અં
 એવા અસંખ્ય પ્રદેશે રૂઝો, સર્વ દેશ શિરદાર;
 આતમ દેશ ભારતમાં જન્મે, ધન્ય ધન્ય અવતાર—અં
 ક્ષમા પૃથ્વી શાંતિ જળ મનડુ-વાયુ અગ્નિજ જ્ઞાન;
 આનંદ નભ એ પંચ ભુતનું, વિલસે રૂડુતાન—અં
 આતમ ભારત આર્ય દેશમાં-દેશો સર્વ સમાય;
 શુભ પર્યાયી સર્વે ધર્મો, ઉત્પતિ વ્યય પાય—અં
 નામ રૂપનો મોહ ત્યજીને, ઐક્ય ખરો શુભતાન;
 બુદ્ધિસાગર ચિદાનંદમય, આર્ય દેશ મસ્તાન—અં

વર્ષાઋતુમાં રાજેશ્વરિનો વિદ્વાપ.

(આસોમાસો શરદ પૂનેમનો રાગ.)

આકાશે ધનધોર છવાયું વાદળ, ધનગડ ગાળે વરસે મુશળધારજે,
અકમક અમકે વિજળી પડતો કાટકો, ખીતા તેથી ખીકણ નરને નારજે;
નેમ શ્યામ વિષુ વર્ષા વેરણ થઈ રહી. ૧

સરસર ખળખળ બેલતું પાણી ચાલતું, સરવર છલકાર્ધ જાતાં ઉભરાઈજે;
નાળાં નહિયો જળમય થઈને શોભતાં, જાય પપૈયો મનમાંહિ હરખાઈજે-નેમ. ૨

વનરાજી જ્યાં ત્યાં ઉગીને ઓપતી, માળામાં પંખી ખેડાં અકળાઈજે;
સૂરજ છાયો વાદળથી આકાશમાં, ઝાંખા કીરણો પ્રકાશે ધનમાંહીજે.-નેમ. ૩

ઢોરો વગડામાં ચરતાં બહાલજ ધરી, ખેતર ખેડે ખેડુતો ખુશ થાયજે;
નીલી સાડી ઓઢી પૃથ્વિએ ભઠ્ઠી, મોરો નાચી કરતાં હર્ષ વધાઈજે.-નેમ. ૪

ફૂં ફૂં કરતાં ટેંકક વૃંદો સામટાં, ટમટમ કરતાં તમરાં રાતમઝારજે;
શાંતિ લેતાં ઘરમાં નરને નારીઓ, શિતળ વાયુ વાતો જગ મુખકારજે.-નેમ. ૫

ગાવે મધુરાં ગીતો ઘરમાં ગોરિઓ, ઢેર હરાયાં ખેતરમાં ખડ ખાયજે;
મનના મેવા મળીયાં સૌને માનતા, અંતર્યામિ વણુ મુજ મન અકળાયજે.-નેમ. ૬

ઝરમર ઝરમર વર્ષાદુઃખમયથઈ રહી, પતિ વિના વર્ષો સમ ક્ષણ ક્ષણ થાયજે;
જેઠ અપાડે આંખો અશ્રુ વૃષ્ટિથી, વાદ કરંતી સાગરથી દેખાયજે.-નેમ. ૭

શ્રાવણ ભાદરવો ઝરમર વર્ષા રહ્યો, મનમાં પડતું નહિ જરી ક્ષણ ચેનજે;
નેમિ મેઘ વણુ મન ચાતક તલગ્રી રહ્યું, વિરહ સર્પના વિષની લાગી ઘેનજે.-નેમ. ૮

મેં જાણ્યુંતું વર્ષા તો બહાલી થશે, વર્ષાની ઝડીયે ઘડિયાં મન દુઃખજે;
ખની ખાવરી વર્ષા ઉની થઈ રહી, દુઃખ જાણે જેનાં મન લાગી ભુખજે.-નેમ. ૯

નેમ નેમ કરતી હું ઝડપે ઝુરતી, દયા દુખીની લાવો ત્રિભુવનનાથજે;
પુષ્પિસાગર કંડુલા દીલમાં લાવીને, પ્રેમે બહાલા ઝાલો મારો હાથજે.-નેમ. ૧૦

આંતરિક શુદ્ધ પ્રેમ (લગ્ન સાહિત્ય.)

(ધીરાના પદનો રાગ.)

પ્રભુની સાથે બાંધીરે, પ્રેમનો સંબંધ સાચો;
પ્રભુથી પ્રેમ જોડીરે, આનંદ રસ માંહિ રાચો-પ્ર૦

ચાર ભાવના ચોરી બાંધી, વિવેક માંડવો સાર,
સંયમના લીલુડા વાંસો, લક્ષિત ઘટ જયકાર.
શ્રધ્ધાનાં તોરણ બાંધીરે, મનમાંહી બહુ માચો-પ્ર૦

સમક્ષિતાનાં પીયરીયાં પ્યારાં, વિવિધ ગીતો ગાય;
શુભ પરિણતી સાહેલી વૃંદો, આનંદે ઉભરાય.
ભાવ થકી શૃંગારોરે, પહેરે ભાવ નહિં કાચો-પ્ર૦

ભાવચરણ સાસરીયાં આવ્યાં, ઉત્તમ જાનજ લેઈ;
આત્મપતિતું લગ્ન કરવા, અંતર લક્ષ્યને દેઈ.
વાણત્રી વાગે પ્યારોરે, અનહદ ધ્વની દેઈ-પ્ર૦

સત્ય તણી હુંદુલી જાળે, બેન્ડ શીલ સુખકાર;
ઐક્ય ભાવની વેદી આગળ, બેઠાં બેઠ જયકાર.
વર-વહુ પરણેરે, ચાર ફેરા ફેરે ધારી-પ્ર૦

નિઃસંગ દશાનો પહેલો ફેરો, બીજો સ્વાર્પણ ફેર;
એક તાનનો ત્રાંજો ફેરો, ચોથો અનુભવ દહેર.
પરણ્યા એમ બનેરે, અંતરમાં સુખકરી-પ્ર૦

આત્મ તે પરમાત્મ સાચો, પ્રભુ ખરો દીલમાંહી;
લગ્ન ખરાં સમતાનાં તેથી, અંતર દ્રષ્ટિ આંહિ.
પુષ્પસાગર સેવોરે, પ્રેમનો સંબંધ બાંધી-પ્ર૦

મનોવૃત્તિને !

રહે કેમ નિશ્ચિન ભમતી, હડીલી, રહે કેમ ?

સમજાવ્યું ન સ્હમજતી !—હડીલી.

મોહ પ્રેરણાથી પ્રેરાઈ, છાનીમાની છટકતી;

વાર્થું ન માને સ્વચ્છંદીની, ભુતની પેઠે ભટકતી—હડીલી.

વેદ લણાવ્યા કુશન લણાવ્યું આગમ વાતને લણતી;

તો પણ ંહાલ કરે વિષયોમાં, ઉપનિષદ ગણગણતી—હડીલી.

ધ્યાન ધારણા માંહિ રમાડી, તોપણ બાહિર રમતી;

કયાં ધર્મ પ્રારબ્ધ પ્રયોગે, ઐર વસ્તુ કાંઈ ગમતી—હડીલી.

ઠરતી ના ઠરી એક ઠેકાણે, જ્યાં ત્યાં એકું જમતી;

મોટાઓનાં મહેણાં ટુણાં, ગડદા પાટું ખમતી—હડીલી.

વાન કરે ઈશ્વરના ઘરની, રહ્યું નહીં કાંઈ કમતી;

ભક્તાણી થઈ ભરમાવે બહુ, કેને શ્રદ્ધી કે વમતી—હડીલી.

ઉપ શમાવી ક્ષણ ઉપ શમતી, જબરા આગળ નમતી;

કયું સઉ ધૂળમાં મેળવતી, છુટી થઈને લજવતી—હડીલી.

શક્તિ મહામાયા મહાકાળી, દુનીયાંને બહુ ધમતી;

બુદ્ધિસાગર શુદ્ધ રમણતા, પ્રકટ થઈ સહુ દમતી—હડીલી.

ભ. સં. ભા. ૮ પૃ. ૩૮૯.

—(૦)—

આત્મપ્રભુની શોધ.

પ્રેમીડો બતલાવેરે, કેઈ મહારો, પ્રેમીડો.

પ્રેમી વિના હું નિશ્ચિન બુર, પ્રેમી મળે સુખ થાવેરે ! કેઈ.

પ્રેમ ન મળતો વાટે ઘાટે, સઘળું શૂન્ય કહાવેરે ! કેઈ.

પ્રેમીના પ્યાલા પીધા જેણે, તેને કશુંએ ન ભાવેરે ! કેઈ.

જલ ખીચમીન, કમલજળ જેવો, પ્રેમ પ્રભુ પરખાવેરે ! કેઈ.

બુદ્ધિસાગર આત્મ સ્વામી, ભક્તિથી એમ ગાવેરે ! કેઈ.

ભજન સં. ભા. ૧ પૃ. ૧૧૬

યોગ ૫૬.

(ધીરાના પદનો રાગ)

અલખ હૃદયે લાગી રે, અગમ રૂપ દર્શાયું.
 માયાનાં તાળાં ખુલ્યા રે, અંતર્ધન પરખાયું. અલખ.
 નાભિકમળમાં નરખી નયણે, ઝળહળ ઝગમગ જ્યોત.
 ચઢી શિખર પર જોતાં જોતાં, થયો મહા ઉદ્યોત !
 અંધારે અજવાળું રે, પ્રહ્લ્લ ગુફામાં જણાયું. અલખ
 દુધમાં દૂધ પાણીમાં પાણી, જોતાં જાણી જુદાઈ
 પંચ ભુતથી ન્યારો આતમ, જુઠી દેહ સગાઈ
 તલમાંથી તેલ કાઢયું રે, ઘાણીની સંગ કચરાયું. અલખ
 ચાલે હાલે ખાવે પીવે, કબુ ન ભુલે ભાન.
 વ્યહવારે વ્યવહારો દીસે, અંતરમાં સુલતાન.
 અંધો ન દેખે આંખે રે, ખડેરાની આગળ બહુ ગાયુ. અલખ
 ધૂક ખાલને દિવ્ય-દૃષ્ટિ થઈ, દિવાકર દેખાય.
 કુટુંબ આગળ સત્ત્વ કહે પણ, ગાંઠો તેહ ગણાય.
 બુધ્ધિસાગર તેવું રે, મહારા તો મન સમજાયું ! અલખ

ભજન-સંગ્રહ-ભાગ-૧ પૃષ્ઠ-૧૬૦

અવળી વાણી.

પીપળાના ઝાડપર, બેઠાં પંખી હોયરે !
 તેમાં શુર ચેલો એક, જ્ઞાનથી જોયરે ! ૭ ૭ ૭.
 અગ્નિમાંથી જળ પ્રકટયું, નલ પહોંચ્યાં પાણીરે !
 ગાયની કુખેથી મોટી સિંહણ વિચાણીરે ! ૭ ૭ ૭.
 દોનારી તે ખીલો દુવે, ભેંશ બેઠી રૂવેરે !
 સતી તો વેશ્યાને ખાટે, જુગારીથી સુવેરે ! ૭ ૭ ૭.
 રાજા તો પ્રજાથી ખીવે, અંધારૂ તો દીવેરે !
 અજવાળુ તો અંધ દેખે, સંધને સોય શીવેરે ! ૭ ૭ ૭.
 તિલો તો ઘાણીને પીલે, ઉલટી એ વાણીરે !
 બુધ્ધિસાગર દ્યાં શું જાણે, દુનીયાં દીવાનીરે ! ૭ ૭ ૭.

ભ. સં. ભા. ૧ પૃ. ૧૮૧

અવળી વાણી

(ધીરાના પદનો રાગ.)

હુંટાતો ધોળે દહાડે, ચૈટા વચ્ચે રાજ ખરે !
 ભુવે છે અંધ આંખેરે, સ્વામિજીની વહારે ચઢે !
 ફર હુંટાયા, શૂર હુંટાયા, રંક અને શ્રીમાન !
 પેટ ભરીને શેઠ હુંટાયા, નાગરને વાદાન !
 મારો સ્વામી ભોળેરે, પીડા એની દૂર કરો !-હુટાતો. ૧
 બીદલી પાછળ ઉંદર ધાયો, ધાસ દોરને ખાય !
 શિલા ધોળીને ધુવે, ત્યાં આરો કૈતુક પાય !
 ભુમિપર મીન ચ.હેરે, અગ્નિએ બળે પાણી ઝરો !-હુટાતો. ૨
 શિખ્ય શુરને નિત્ય ભણાવે, વાનર ભણુતો વેદ !
 નાટકીયાને દુનીયા પુજે, મોટાને મન ખેદ.
 બુધ્ધિસાગર સમજીરે, માયા મહોદધિ તરો !-હુટાતો. ૩
 ભ. સં. ભા. ૧ પૃ. ૧૮૨.

અવળી વાણી.

(સોરઠ.)

હુમને એ સખ જ્ઞાને દીઠા, અજ્ઞાનીકુ એઈ અનિઠા;
 જ ની મનમે' મીઠા. હુમને.
 એક બુદ્ધમે' અબ્ધિ સમાયો, સખ સંસાર સમાયા;
 એક અનેક ન તે જન તુમ નહિ,તિહાં બ કર એ ગાયા. હુમને.
 ચંદ્રસે અગ્નિ જવલત હે ભારી, રવિ શિતલતા પ્રકાશે;
 મૃષક ખાવે સખ સર્પોકુ, પંચુ ગગને વિલાસે. હુમને.
 એક નપુંસક વિશ્વકુ જીતે, નારી વિશ્વ નચાવે;
 અંધક સાચુ નાણું પરજે, સંતકુ વેસ્યા ભાવે. હુમને.
 દાસકી ઈન્દ્ર કરત હુય સેવા, ખર્ષિત રવિ હરાવે;
 પદ્મવર્મે' સખ દુનીયાં દૂખ ગઈ, ભરઠ મહિ સ્થિર થાવે. હુમને.
 પૃથ્વી ઉપર નાવ ચલત હે, ગૌસખ જગકુ ખાવે;
 બુધ્ધિ સાગર શુર ગમ જાને, વહ શિવ સુખકુ પાવે. હુમને.

ભ-ભા-૧૦-પુ ૨૦.

પીળ અમિરસ ખ્યાલી.

સોરઠ.

આતમ ! પીળ અમિરસ ખ્યાલી, જેની ઘેનથી જગત્ ભુલાતું,
પ્રકટે આનંદ લાલી. આતમ૦

જ્ઞાનની ખ્યાલી અનુભવ કાફી પ્રેમ મશાલા વલી;
ધ્યાનની અગ્નિ થકીજ ઉકાળી, સંત યોગિજન ખ્યારી. આ૦
અમિરસ ખ્યાલી, પીતાં ખુમારી, પ્રકટે ન ઉતરે ઉતારી,
જન્મ મરણનાં સ્વપ્ન ટળે સહુ, પ્રેમે પીવો નરનારી. આ૦
આનંદ શાંતિની ઘેન ચઢે બહુ, નિર્મળ દિલ અજવળી,
ખુશ્વિસાગર મસ્ત ફકીરો, બ્રહ્મ ખુદાઈ નિહાળી. આ૦
ભ. ભા. ૧૦ પૃ. ૮૮

આતમ દેખો ! આતમ નૂરા !

(આશાવરી)

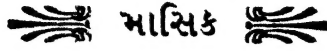
આતમ ! દેખો આતમ નૂરા ! અસંખ્ય પ્રદેશી ઘટઘટ વ્યાપક
આનંદ રસ ભરપુરા. આતમ.
દેહમેં હય ચોર દેહ સેં ન્યારા, આપોઆપ હજુરા;
દ્રષ્ટા દર્શન દસ્યરૂ આપહિ, નિજ નિજ સેં નહિં દુરા-આતમ.
આતમ આનંદ અમૃત છંડકે, પી નહિં મોહ ધતુરા;
આપ સ્વભાવે ખેલો આતમ, પ્રકટે અનુભવ તૂરા-આતમ.
સબ જગકા સાક્ષિ નિઃસંગી, ચૈતન્ય બ્રહ્મ હે શૂરા;
ખુશ્વિસાગર અલખ નિરજન, વ્યાપક જગ મશહુરા-આતમ.
ભજન-સંગ્રહ-ભાગ-૧૦-પુ-૮૧

આતમ અનુભવ ભાંગકુ પીના !

(આશાવરી.)

આતમ ! અનુભવ ભાંગકુ પીના, બ્રહ્મ જીવનસે જીના-આતમ.
ધ્યાન શિલાપર ગુણ મશાલા, વાટકેં કરને છીના !
શમતા જલસેં સમ્યક ધોના, ઉપયોગ હો લીના-આતમ.
દિલ ખ્યાલામાં અનુભવ ભાંગકા, આનંદ રસકુ પીના;
ખુશ્વિસાગર આતમ ઉજગર, પ્રકટે પરમ પ્રભુ ચિન્હા-આતમ.
ભજન સં. ભા. ૧૦ પુ ૬૨.

૦૦: મહિલા ભૂપણ :૦૦

શા માટે વાંચવું જોઈએ.

- ૧ સ્ત્રીઓના વ્યવહારિક અને પારમાર્થિક ઉન્નતિના માર્ગો તે દર્શાવે છે.
- ૨ બાળ ઉછેરનું જ્ઞાન આપે છે. બાળકોને કેવી કેળવણી આપવી તેના રહસ્ય જણાવે છે.
- ૩ ગૃહવ્યવસ્થા શિખવે છે.
- ૪ વિધવાઓનું જીવન સંચયિત બનાવે છે. સમાજમાં તેઓ કેટલા ઉપયોગી કામ કરી શકે છે તે પ્રતિપાદન કરે છે.
- ૫ પ્રત્યેક અંકમાં ઉત્તમ નિર્ણયો અને સારી ટુંકી વાર્તાઓ તેમાં હોય છે.
- ૬ હુન્નર ઉદ્યોગના લેખો પણ તેમાં લેવાય છે.
- ૭ તે એક સ્ત્રીના તંત્રીપણા નીચે પ્રકટ થતું માસિક છે. અને તે જૈન વનિતા વિશ્રામ જેવી પારમાર્થિક સંસ્થા તરફથી પ્રકટ થાય છે. આજેજ ગ્રાહક થાઓ. વાર્ષિક લવાજમ રૂ. બે.

વ્યવસ્થાપક:—‘મહિલા ભૂપણ’—ગોપીપુરા, સુરત.

સુપાત્રે દાન આપવાનું ઉત્તમ સ્થળ.

શ્રી જૈન વનિતા વિશ્રામ.

ગોપીપુરા-સુરત.

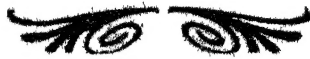
આવી સંસ્થા જૈન કોમમાં છે, કે જ્યાં તમારી સ્વધર્મિ બહેનો આશ્રય લે છે. માઆપ વિનાની ન્હાની બાળાઓને પણ વગર ખર્ચે દાખલ કરવામાં આવે છે.

ગામડાઓમાં જ્યાં ધર્મના શિક્ષણનું સાધન ન હોય તેવા સ્થળની બહેનો તથા બાળાઓને રખાય છે તેમ પોતાના ખર્ચે દાખલ થવા ઇચ્છા ધરાવતી હોય, તેને પોતાના ખર્ચે દાખલ કરાય છે. તેમજ જેને આશ્રમને ખર્ચે દાખલ થવું હોય તેને આશ્રમ તરફથી સર્વ સાધન પુરાં પાડવામાં આવે છે. બાળાઓને ઉત્તમ ગૃહિણી બનાવવાનું શીક્ષણ આપવામાં આવે છે. વિધવા બહેનોનું સાદુ અને સાધુ જીવન બનાવવા માટે પ્રયત્ન કરવામાં આવે છે.

—: શ્રી અધ્યાત્મ જ્ઞાન પ્રસારક મંડળ તરફથી પ્રકટ થયેલા :—

શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગર સુરીશ્વરની વિશ્વવિખ્યાત કલમથી

—૪૦ આલેખાયેલા નવિન ગ્રંથો—

નામ.	પૃષ્ઠ	કોમિત
પુણ્ય સંગ્રહ ભાગ ૧ લો	૪૧૬	૧-૦-૦
ભજન પદ સંગ્રહ ભાગ ૧	૫૮૦	૧-૮-૦
ભજન પદ સંગ્રહ ભાગ ૨	૨૦૦	૧-૦-૦
ઈશાવાર્યોપનિષદ ભાવાર્થ વિવેચન	૩૬૦	૧-૦-૦
પૂજ્ય સંગ્રહ ભાગ ૨ લો		
સ્નાત્રપૂજા		
શ્રીમદ્ દેવસંદ્રભ લેખનું ભવન અને ગુર્જરસાહિત્ય.		૦-૪-૦

સંસ્કૃત ગ્રંથો

શુદ્ધોપયોગ.	પ્રજ્ઞસમાજ કર્તવ્ય ગ્રંથ
દયા ગ્રંથ.	શોક વિનાશક ગ્રંથ.
શ્રેષ્ઠિક સુબોધ.	ચેતક બોધ ગ્રંથ.
કૃષ્ણ ગીતા.	સુદર્શક સુબોધ.
સંઘ કર્તવ્ય ગ્રંથ.	

પ્રથમ: પ્રકટ થયેલા તથા ઉપરોક્ત ગ્રંથો નીચેને સરનામે લખી
મંગાવી લેવા.

વકીલ મોહનલાલ હોમિયંદ.

પાટણ (ગુજરાત)

